

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

URBAN JAVORNIK

Mentor: doc. dr. DAMIJAN GUŠTIN

NEMŠKI AFRIŠKI KORPUS (1941 – 1943)

Diplomsko delo

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

I. UVOD	3
1. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	4
1.1. CILJ IN POMEN NALOGE	4
1.2. HIPOTEZE	4
1.3. UPORABLJENA METODOLOGIJA	4
II. VSEBINA	6
2. RAZLAGA POJMOV	6
2.1. KORPUS	6
2.2. LOGISTIKA	6
2.3. LOGISTIČNA PODPORA	7
2.4. OPERACIJA	7
3. O LIBIJSKI PUŠČAVI	9
Zemljevid 1: LIBIJSKA PUŠČAVA	10
4. VSTOP NEMŠKIH SIL NA AFRIŠKO BOJIŠČE	13
5. SESTAVA IN ORGANIZACIJA KOPENSKE VOJSKE TER ENOT VOJAŠKEGA LETALSTVA	14
5.1. KOPENSKA VOJSKA	14
5.1.1. Sestava divizij	16
5.2. LETALSKE SILE	17
5.2.1. FAZA a	18
5.2.2. FAZA b	18
5.2.3. FAZA c	19
6. SPREMEMBE V ORGANIZACIJI IN OPREMI	20
7. POMEMBNEJŠE OPERACIJE AFRIŠKEGA KORPUSA	21
7.1. Prvi protinapad za ponovno zavzetje Cirenaike (31. marec – 19. april 1941)	21
Skica 1: Postavitev sil Osi pred začetkom ofenzive v marcu 1941	22
Zemljevid 2: Rommlova prva ofenziva	23
7.2. Boji za položaje na meji (maj – junij 1941)	24
7.3. Obleganje Tobruka in priprave za končni napad na njegove utrjene položaje (julij – sredina novembra 1941)	27
7.4. Upiranje britanski jesenski ofenzivi in umik do zaliva Sirte (sredina novembra 1941 – sredina januarja 1942)	28
7.5. Ponovna ofenziva sil Osi (od sredine januarja – konec maja 1942)	31
Zemljevid 3: Ponovna zasedba Cirenaike s strani sil Osi	33
7.6. Bitka za Tobruk in napredovanje do El Alameina (konec maja – julij 1942)	34
7.7. Bitke okoli El Alameina (avgust – začetek novembra 1942)	38
7.8. Umik na mejo med Libijo in Tunizijo ter boji v Tuniziji (november 1942 – marec 1943)	40
Zemljevid 4: Ofenziva britanske 8. armade od El Alameina do Tunizije	41
Zemljevid 5: Operacije v Tuniziji od 18. januarja do 12. maja 1943	44
7.9. Zadnji boji v Tuniziji (april – maj 1943)	45
III. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	48
IV. VIRI	52

I. UVOD

Bojišče v severni Afriki je bilo eno izmed bojišč 2. svetovne vojne, ki je bilo najmanjše po številu sodelujočih sil. Tam so se od junija 1940 (vstop Italije v vojno) do maja 1943 (poraz armade sil Osi v Afriki) ob obali skoraj tri leta odvijale operacije in bitke. V začetku je bilo to področje bojevanja med italijansko in britansko vojsko, februarja 1941 pa so se v tok dogodkov vključili še Nemci.

V polletnih bojih med številnimi italijanskimi silami in britansko armado, se je glavno italijansko poveljstvo izkazalo za nesposobno, italijanska vojska pa za šibkega duha in zmogljivosti. Italijanske katastrofalne izgube v decembru 1940 so opozarjale na zelo verjetno izgubo Libije, zato je v začetku januarja 1941 italijansko Vrhovno poveljstvo zaprosilo Nemce za pomoč. Prvi deli nemških enot so prispeli v severno Afriko že v sredini februarja.

Hitra manevrska vojna, ki jo je vnesel poveljnik Nemškega afriškega korpusa Rommel, ni odgovarjala Angležem in njihovim zaveznikom. Rešitve je britansko poveljstvo videlo le v menjavanju poveljnikov, torej enako, kot so pred tem delali tudi Italijani. Tako so se menjali generali Wavell, Cunningham, Ritchie in Auchinleck, ko je naposled prišel Montgomery.

Da bi bili kos nasprotniku, so Angleži od povsod dobivali opremo in živo silo. Tako je britanska armada postala pisani sklop sestavljen iz Angležev, Indijcev, Novozelandcev, Avstralcev, Južnoafričanov, Francozov, Grkov in Poljakov.

Obe nasprotni si strani sta imeli vojno v Afriki za spopad brez kakšnega posebnega sovraštva. Potrebno pa je vedeti, da sta se obe nasprotni armadi bojevali na tujih tleh in arabsko prebivalstvo v nobeni izmed njiju ni videlo osvoboditeljev. Obe strani sta hoteli čim hitrejšo zmago nad nasprotnikom, zato tudi ni bilo prostora za umazano vojno, kakršna se je odvijala na evropskih tleh.

Jedro obeh sodelujočih strani so bile popolnoma motorizirane formacije. Severna Afrika je tako postala območje praktične uporabe teorij motoriziranega in tankovskega bojevanja. Čeprav je bojevanje občasno bilo tudi statično, je vendarle temeljilo na popolni mobilnosti.

1. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR

1.1. CILJ IN POMEN NALOGE

Cilj in pomen naloge je podrobnejša predstavitev nemškega Afriškega korpusa v Severni Afriki ter njegovega vodstva. Prikazal bom, kako lahko neka bojno relativna manjša moč, če je dobro vodena, zmaguje proti številčnejšemu in tudi boljše opremljenemu nasprotniku .

1.2. HIPOTEZE

Glavna hipoteza:

- Uspehov nemškega Afriškega korpusa, med 2. svetovno vojno v Severni Afriki, ne gre pripisovati zgolj dobri vojaški tehnologiji, ampak predvsem njegovemu superiornemu vodstvu.

Posebna hipoteza:

- Premajhno popolnjevanje sil Osi na bojišču, tako v tehničnem smislu kot v moštvu pa je vzrok za poraze nemške vojske v Severni Afriki.

1.3. UPORABLJENA METODOLOGIJA

Zastavljeni predmet in cilj obravnave zahtevata uporabo različnih metod preučevanja. Pri preučevanju sem zato uporabil:

- deskriptivno metodo,
- analizo vsebine relevantnih pisnih virov,
- zgodovinsko primerjalno metodo.

Metode, za katere sem se odločil, so mi zagotovile vpogled v najosnovnejše tokove in značilnosti obravnavane problematike.

Deskriptivna metoda mi je bila v pomoč pri opisovanju in razlagi posameznih pojmov, ki sem jih srečeval med delom.

Temeljna metoda preučevanja je bila zagotovo analiza vsebine relevantnih pisnih virov, katera je bila prisotna v vsakem delu naloge.

Zgodovinsko primerjalna metoda pa je vnesla predvsem bolj kompleksnejši vpogled na obravnavano tematiko.

Pri pisanju diplomskega dela sem naletel na težavo glede zapisovanja geografskih imen. Pri uporabljenih virih so bila ta imena različno zapisana. V tistih, ki datirajo v poznih petdesetih in šestdesetih letih so zapisana arabska imena in imena v kolonialnem jeziku. Vsa ta imena sem poskusil čim bolj približati evropskemu standardu in slovenskemu jeziku, pri tem pa sem se opiral tudi na angleški jezik.

II. VSEBINA

2. RAZLAGA POJMOV

2.1. KORPUS

Korpus je najvišja taktična ali operativna enota kopenske vojske ali vojnega letalstva. Njegov namen je izvrševanje kompleksnejših nalog taktično – operativnega značaja, tako samostojno, kot v sestavi armade. Lahko deluje kot samostojni rod vojske (pehotni, oklepni, zračnodesantni itd.) ali v mešani sestavi (sestavljeno iz enot več rodov). Formacija korpusa je spremenljiva; najpogosteje vsebuje 3 divizije, oziroma 2 do 5 brigad in več samostojnih polkov ter bataljonov. V nekaterih vojskah obstaja tako v miru kot v vojni, zopet drugje pa se formacija korpusa predvideva samo v vojni (Vojna enciklopedija 4, 1972 : 625).

2.2. LOGISTIKA

Izraz je nastal iz grške besede logistike, ki je nekoč pomenila praktično matematiko. V srednjem veku so pod tem izrazom razumeli spretnost računanja, vendar je danes ta pomen zastarel. Po sodobnem pojmovanju izraz logistika pomeni v vojaškem jeziku zlasti oskrbovanje vojaških enot (armad) z ljudmi in materialom, njihovo prehranjevanje, evakuacijo, saniteto in transport. Njen cilj sta količinska in kakovostna ustreznost moštva in materiala na določenem kraju in v določenem trenutku (Enciklopedija druge svetovne vojne 1939 – 1945, 1982 : 266).

Sprejeta definicija v zvezi NATO je naslednja:

Logistika je znanost načrtovanja in izvršitve premika in vzdrževanja sil. Pokriva področje vojaške operacije, ki zadeva:

- oblikovanje in razvoj, pridobivanje, skladiščenje, transport, distribucijo, vzdrževanje, evakuacijo in razporeditev materiala;
- transport osebja;

- gradnjo, vzdrževanje, delovanje in razporeditev opreme, objektov in drugih sistemov za podporo;
- oskrbovanje;
- zdravstveno podporo (Nato Logistics Handbook, 1997 : 2).

2.3. LOGISTIČNA PODPORA

Pojem logistične podpore dobro razlaga naslednji citat:

»Sestavljena je iz podpore različnih strokovnih služb kot so: tehnična, intendantska, sanitetna, veterinarska, finančna in druge. Z logistično podporo se zagotavljajo pogoji za delovanje, življenje in delo« (Vojni leksikon, 1981 : 435).

Logistična podpora je torej pojem, ki ga sestavlja več različnih dejavnosti, ki jih opravljajo različne strokovne službe v skupnem prizadevanju za zagotavljanje pogojev za delovanje, življenje in delo oboroženih sil.

Celoto logistične podpore tvorijo različne logistične funkcije. Te so: materialna funkcija, oskrbovalna funkcija, vzdrževanje in popravljanje ter funkcije različnih služb, transportna funkcija, inženirska funkcija, medicinska funkcija in finančna funkcija (NATO Logistics Handbook, 1997 : 5, 6).

V velikih vojaških operacijah je dobro delovanje sistema logistične podpore predpogoj za uspešnost operacije. Če namreč strokovne službe logistične podpore niso sposobne zagotoviti pogojev za delovanje in življenje oboroženih sil, je praktično nemogoče pričakovati izpolnitev ciljev vojaške operacije.

2.4. OPERACIJA

Splošna definicija same operacije pravi, da je to vojaška akcija, oziroma izvedba strateške, taktične ali vojaškoadministrativne naloge; pa tudi proces izvajanja oboroženega boja, ki vključuje premik, napad, obrambo in logistično preskrbo, potrebne za doseg določenega cilja v bitki (Dictionary of Military Terms 1992 : 262).

Operacija kot bojna dejavnost natančneje označuje celoto vzporednih (istočasnih) in dopolnjujočih se delovanj, ki se izvajajo koordinirano, organizirano in po enotnem načrtu, na določenem prostoru in v določenem časovnem obdobje, zaradi doseganja operativnih ali strateških ciljev. Navadno je to najvišja oblika bojnega delovanja, ki ga običajno izvajajo večje združene enote (armade, armadne skupine, fronte), v določenih pogojih pa tudi manjše enote (brigade, skupine brigad, divizije), kadar se z njihovimi akcijami dosegajo operativni cilji (Vojna enciklopedija 6, 1973 : 388).

Operacije vplivajo, v večji ali manjši meri, na končni ali delni izid določenega obdobja bojevanja, lahko pa tudi vojne v celoti. Običajno se operacija deli na posamezne faze, in sicer: pripravljalno, dejavno (dejanski spopad) in zaključno. Faz ni mogoče ostro ločevati, niti časovno niti prostorsko, saj vsaka izhaja iz predhodne, ki obenem ustvarja tudi pogoje za uspeh naslednje (Vojni rečnik, 1985 : 133).

Operacije je mogoče razdeliti glede na različne dejavnike (Vojna enciklopedija 6, 1973 : 388):

- 1) glede na prostor, kjer se izvajajo, ločimo kopenske, pomorske, zračne in zračnodesantne;
- 2) glede na sile, ki jih izvajajo, ločimo operacije kopenske vojske, operacije vojne mornarice, operacije vojnega letalstva ter posebne ali skupne kombinirane operacije;
- 3) po cilju in načinu izvedbe jih delimo na napadalne (ofenzivne), obrambne (defenzivne), kombinirane (ofenzivno – defenzivne), desantne in protidesantne;
- 4) glede na mesto, kjer se izvajajo, ločimo operacije na fronti, operacije v nasprotnikovem ali svojem zaledju in zopet kombinirane;
- 5) odvisno od pomembnosti in rezultatov, ki se pričakujejo, pa so operacije lahko strateške ali operacije operativnega značaja.

3. O LIBIJSKI PUŠČAVI

Vojaška geografija puščave še zdaleč ni bila zelo preprosta. Kljub njeni precejšnji površini je bilo tam samo nekaj krajev, kjer so se čete ustavljale in branile utrjene položaje.

V notranjosti Libijske puščave se nahaja pas plodnih puščavskih oaz: Siwa, Giarabub, Gialo, Augila ter Marada, proti zahodu pa sta še Giofra in Zela. Te oaze predstavljajo mejo med kamnito puščavo na severu in peščeno na jugu. Učinek ognjenega delovanja iz artilerijskega in minometnega orožja se poveča na kamniti puščavi, medtem ko se na peščeni zmanjša (Marković, 1957: 307).

Večji poseljeni kraji v ožjem obalnem pasu so: El Alamein, Marsa Matruh, Sidi Barani, Solum, Bardia, Tobruk, Derna, Bengazi, El Agheila, Tripolis.

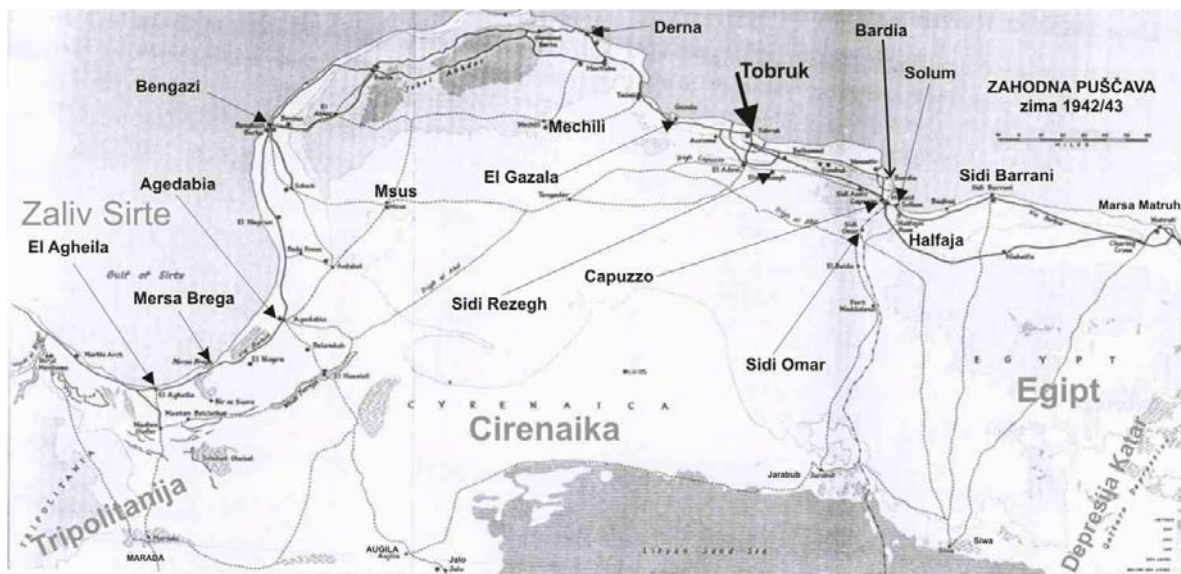
Marsa Matruh, Solum in Tripolis so pristanišča, kjer se lahko usidrajo velike ladje, medtem, ko so ostala pristanišča z manjšimi zmogljivostmi glede prevzema tovora. Notranjost puščave je slabo poseljena. Obstoječi poseljeni kraji pa so med seboj zelo oddaljeni in so neprimerni za bivanje vojaških enot (Marković, 1957: 307).

Glavni oporišči sta bili Tripolis na enem in Alexandrija na drugem koncu puščave. Pravo prizorišče boja pa je bilo dejansko zelo oddaljeno od obeh. To območje ima na obeh koncih nekakšni naravni ustji, kjer se širina puščave zožuje v neke vrste sotesko v bližini morja in pušča tam pas kakšnih 70 kilometrov širine, preden postane ozemlje na jugu neprehodno za vojsko. Na zahodu je takšno ozko grlo pri El Agheili, na meji med Tripolitanijo in Cirenaiko (tukaj je Rommel marca leta 1941 prvič napadel sovražnika). Na vzhodu je El Alamein, 125 kilometrov zahodno od Alexandrije; tam puščava strmo pada proti usedu Kattarja (slano močvirje), kakih 45 kilometrov od morskega brega (Home, 1976 : 39).

Med tema dvema soteskama se je raztezalo puščavsko bojišče, čez 1000 kilometrov dolgo in ponekod do 180 kilometrov široko. Z Rommlovega prvega položaja pri Sirti je bilo mogoče videti, kako obrežje zavija proti severu, kjer se vzdiguje severni del Cirenaike z Bengazijem na zahodnem in z Derno na vzhodnem delu, povezanima z obrežno cesto in še z drugimi puščavskimi potmi – te so šle kar naravnost skozi Msus, Mechili in Gazalo. Petinosemdeset kilometrov od Gazale naprej leži Tobruk, ki je bil za britansko vojsko življenjsko pomembno pristanišče (Home, 1976 :39, 40).

Tobruk leži nekaj več kot 180 kilometrov zahodno od libijsko – egiptovske meje, ki jo je označevala široka obrambna črta, operjena z žičnimi ovirami, katera je nato izginjala v puščavo mimo Sidi Omarja in Fort Maddalena. Obrežna cesta je čez prelaz pri Halfaji zavijala v Egipt in se potem tako rekoč brez ovir nadaljevala skozi Marsa Matruh, Fuko in El Alamein, dokler je ni bilo konec v Alexandriji. Iz Alexandrije je v nasprotni smeri (na zahod proti egiptovski fronti) vodila tudi železnica.

Zemljevid 1: LIBIJSKA PUŠČAVA



Vir: prirejeno po Butler (1966: 91).

Če izvzamemo obe naravni ozki grli na vsakem koncu Cirenaike, ni bilo poti, po kateri bi se bilo mogoče umikati počasi, ampak je bilo treba to delati skokoma in zelo naglo – od El Agheile do obrambne črte pri Gazali, ki je ščitila Tobruk na zahodni strani; od Gazale do fronte pri Solumu / Bardiji; od tam do oporiščnega ozemlja pri Marsa Matruhu. Vmes ni bilo nobenega položaja, ki bi se dal braniti, nekaj začasnih letališč pa seveda ni moglo zagotoviti taktične premoči v zraku (Home, 1976 : 40).

Večina bitk je potekala na neke vrste planoti, ki se strmo vzdiguje iz obrežnega pasu in jo je bilo v smeri od severa proti jugu mogoče premagati samo na nekaj mestih. Poglavitna značilnost puščave je hitra izguba orientacije, kajti peščene nevihte pogosto uničijo vse oznake, in pa nepravilen občutek oddaljenosti.

Rommla je najbolj skrbelo, kako se bodo nemške enote znašle v popolnoma novem okolju. To bi lahko bilo zelo problematično, če ne že zaradi tehničnih, pa zaradi psiholoških razlogov, kajti puščava skriva mnogo nepredvidljivih situacij (Macksey, 1986 : 17).

V popoldanski neznosni vročini postaja svet v puščavi vse bolj neresničen, opazovanje nezanesljivo, v resničnost pa so vdiral prividi, zato je bilo treba vsa opažanja preverjati. Prividi, ki so vdiral v resničnost, niso prikazovali samo svetlikajočih se jezer, temveč tudi svetlikanje orožij resničnih ali pa tudi neobstoječih sovražnikov. To svetlikanje je znano tudi pod imenom fatamorgana (Perat, 1980: 21).

Puščavska prostranstva so valovita, vendar so veliki hrbti valov običajno tako daleč razmaknjeni drug od drugega, da se puščava zdi skoraj ravna. Le tu in tam se iz peščenega morja dvigajo goli skalnati grebeni in hrbti krušljivih skal nenavadnih oblik, katere je izoblikoval veter in druge naravne sile. Ponekod so tudi ozke suhe struge, imenovane vadiji, koder so nekoč, pred tisočletji tekle velike reke. Na takem svetu si vojak le s težavo napravi zaklonilnik. Skale so trde, pesek pa je sipek in vse, kar si vojak s trdom izkoplje, se spet sesipa (Perat, 1980: 19).

Za severnoafriško puščavo je značilna velika temperaturna razlika, kajti dnevi so zelo vroči (tudi do 60° C), noči pa mrzle (včasih pade temperatura pod 0° C). Naravna vegetacija uspeva samo na mestih z namakalnimi sistemi. V primeru Cirenaike je bilo to v ozkem obalnem pasu in v okolici večjih krajev. So pa tudi v notranjosti puščave posamezni izviri vode, kjer živijo nomadska plemena. Na tem suhem območju mora imeti človek vse stvari s seboj, najpomembnejša pa je seveda voda. To območje premore samo eno glavno cesto, veliko preostalih poti v notranjosti pa je zaradi peščenih neviht zelo nezanesljivih. Oskrba sil na obali je bila mnogo lažja, kot pa oskrba tistih v notranjosti puščave. Obalni promet se je vršil tako preko cest kot tudi preko pristanišč (Macksey, 1986 : 18).

Vzdolž obale je speljana cesta, iz nje pa so proti notranjosti speljane še naslednje cestne povezave (Marković, 1957: 308): Marsa Matruh – Siva; Bardia – Solum – Giarabub; Tobruk – Giarabub; Derna – Mechili; Agedabia – Gialo; El Agheila – Marada; Buerat El Hsum – Sokna – pokrajina Fezzan na jugu; Misurata – Beni Ulid; Tripolis – Homs – Tarhuna – Beni Ulid; Tripolis – el Aziziya – Mizda; Tripolis – el Aziziya – Nalut; Zuara – Nalut – Gadames.

V Libiji so obstajale samo tri ozkotirne železniške proge skupne dolžine okoli 350 kilometrov: Tripolis – Zuara, Tripolis – Garian in Bengazi – Barce. Medtem pa se je v dolini Nila nahajala razvejana mreža železniških prog skupne dolžine okoli 8500 kilometrov (Marković, 1957: 308).

Če ni prehudega vetra, ki dviga in vrtinči peščene oblake, so večerne ure čas, ki je kot nalašč za letalske izvidniške polete, kajti kadar je sonce tik nad obzorjem, se sence podaljšajo in izdajajo maskirane utrjene položaje, z mrežo ali kako drugače maskirane tanke in tovornjake. Zato so ob tem času nad puščavskim bojiščem redno krožila izvidniška letala obeh vojskujočih se strani (Perat, 1980: 22).

V širnem območju puščave ni vegetacije, zato je maskiranje položajev in enot v premiku zelo težko izvedljivo. Prav tako so težko izvedljiva razna presenečenja, še posebej ob močnem delovanju nasprotnikovega letalstva (Marković, 1957: 308).

»Za vojaka, še bolj pa za vojaškega starešino, če se znajde v puščavi sam oziroma poveljuje manjši skupini vojakov, utegne postati puščava kraj prave groze. Tukaj ni dreves, ni hiš, ni pravih gričev, nobene prave oporne točke za oko ali kompas, zato je orientacija izredno težavna. Tudi kompas veliko ne pomaga, še posebej, če ni v zelo izkušenih rokah. Nobena vojaška specialka ni zanesljiva. Tudi če bi bila, jo je težko brati in na njej točno določiti kraj, ker so zanesljive oporne točke zelo redke. Občutek izgubljenosti v tem okamenelem morju je toliko večji v neposredni bližini nasprotnika, ko ne veš ne kod ne kam, ne kje se skriva sovražnik, ne kje te čaka prijatelj, ne kod vodi pot k lastnim enotam, ne kje je območje živega peska, ki največkrat pelje v smrt« (Perat, 1980: 22).

Pri izvidovanju v puščavi je najpomembnejše prepoznati sledi živali, ljudi in vozil. Oskrba enot je zelo otežena zaradi slabih in maloštevilnih povezav. Zato morajo biti operacije v puščavah čim krajše, za kar so najprimernejše motorizirane enote, ki izvajajo premike vzdolž prometnih povezav. Tako so se glavne operacije odvijale predvsem v obalnem pasu (Marković, 1957: 308).

4. VSTOP NEMŠKIH SIL NA AFRIŠKO BOJIŠČE

Britanski general Wavell je z ofenzivo, ki je trajala od 9. decembra 1940 do 7. februarja 1941 prizadejal hude poraze italijanski vojski v Severni Afriki. Armada Nil (britanski 13. korpus pod poveljstvom generala O'Connorja) je v tem času napredovala za 900 kilometrov. Pri tem je osvobodila Egipt, zavzela celotno Cirenaiko in prišla na mejo s Tripolitanijo. Pri tem je uničila 10 italijanskih divizij, ujetih pa je bilo preko 130.000 italijanskih vojakov. Britanska armada v velikosti dveh divizij je zaplenila tudi 400 tankov in 1290 topov. Britanske izgube so znašale 475 mrtvih, 1225 ranjenih in 43 pogrešanih vojakov (Marković, 1957: 330, 331).

Položaj Italijanov v Severni Afriki se je občutno slabšal. Za nameček so izgubljali vojno tudi v Grčiji. V tej situaciji se je Hitler vendarle odločil podpreti svoje italijanske zaveznike, kajti v nasprotnem primeru je obstajala nevarnost popolne izgube Severne Afrike. S tem pa bi bila Britancem omogočena premestitev svojih sil v Grčijo.

Hitler je 11. januarja 1941 izdal odlok št. 22, ki pravi, da je nemški poseg v Sredozemlje nujen iz strateških, političnih in psiholoških razlogov. S tem odlokom so bile predvidene tudi priprave nemških oklepnih sil za transport v Tripolis. Prvi deli nemške 5. lahke oklepne divizije (motorizirana divizija) so prispeli že v sredini februarja 1941. Kot okrepitev sta v tem času v Severno Afriko prispeli še italijanska oklepna divizija Ariette ter italijanska motorizirana divizija Trieste (Marković, 1957: 331).

Tako se je pričela operacija sončnica, v kateri so bile nemške sile operativno podrejene italijanskemu poveljstvu, vendar pa so delovale pod poveljstvom nemškega generala Rommla. V slučaju nestrinjanja z operativnimi zamislimi s strani italijanskega poveljstva, se je lahko pritožil nemškemu Vrhovnemu poveljstvu.

Ko je Rommel 12. februarja 1941 prišel v Tripolis, so bili Italijani po hudih porazih, ki jim jih je bil prizadejal angleški armadni poveljnik general O'Connor, čisto brez zaupanja vase. Ugotovil je tudi, da je Graziani (italijanski vrhovni poveljnik) prepustil poveljstvo v Afriki svojemu štabnemu poveljniku generalu Garibaldiju.

Že od vsega začetka pa je bil nestrpen do svojih italijanskih zaveznikov in ni zaupal njihovemu poveljstvu (Home, 1976: 45).

Rommel se je odločil, da bo nemudoma prevzel poveljstvo na bojišču, in se ni menil za nasvet (s strani nemškega vrhovnega poveljstva kopenske vojske), naj se omeji na nekaj začetnega ogledništva in počaka, dokler ne pridejo preostale nemške sile. Tekom marca in aprila 1941 bi naj prišla še nemška 15. oklepna divizija, ki bi skupaj z 5. lahko oklepno divizijo tvorila nemški Afriški korpus.

Rommel še ni vedel za nedavno odločitev britanskega poveljstva, da bodo premestili čete v Grčijo, zato se je prve dni ukvarjal tudi z ukrepi, ki naj bi skrili tisto, kar je imel za poglobitno šibkost svojega položaja. Skušal je preslepiti še vedno premočne angleške čete, češ da mu sile Osi kar naprej pošiljajo okrepitve. V tistih prvih dneh se je Rommel vsako jutro vozil od Tripolisa do Sirte, proti večeru pa je odletel nazaj in pri tem naredil kakšnih 1100 kilometrov. Takoj, ko je od svojih patrolj izvedel, da se je neutemeljeno bal bližnjega britanskega napada, pa je začel pripravljati načrte za nasprotno ofenzivo (Home, 1976: 46).

Nemško vrhovno poveljstvo kopenske vojske (OKH) si je prizadevalo, da se število Rommlovih čet ne bi zvečalo in je hotelo prihodnost afriškega bojnega prizorišča prepustiti naključju. Če je bil to v resnici njihov namen, si lahko predstavljamo, da se je Rommel odločil igrati pri tem »naključju« odločilno vlogo – če ne bi šlo drugače samo s tistimi malo četami, ki jih je tedaj imel, dokler ne bi svojih predstojnikov z akcijami prepričal, da jih potrebuje več.

5. SESTAVA IN ORGANIZACIJA KOPENSKE VOJSKE TER ENOT VOJAŠKEGA LETALSTVA

5.1. KOPENSKA VOJSKA

Prve enote, ki so bile premeščene v Afriko, med februarjem in majem leta 1941, so bile enote glavnega štaba Afriškega korpusa (to so bile enote na ravni bataljona in nekaj oskrbovalnih enot), 5. lahka divizija, ki se je 1. septembra 1941 preoblikovala v 21. oklepno divizijo in 15. oklepna divizija. Skozi poletne mesece je v Afriko prispelo kar mnogo t.i. oaznih čet, nekaj bataljonov in nekaj obalnih baterij, skupaj z divizijskim štabom pod poveljstvo katerega so tudi spadale. V jeseni 1941 so te enote skupaj formirale 90. lahko afriško divizijo.

Tako so konec leta 1941 nemške bojne skupine bile sestavljene iz dveh oklepni in ene lahke divizije. Dve oklepni diviziji sta sprva bili pod poveljstvom Nemškega afriškega korpusa. V poletju tega leta pa so vse vojaške enote v Afriki prešle pod poveljstvo novoustanovljene Afriške oklepne skupine. 21. januarja 1942 se je to poveljstvo preimenovalo v glavno poveljstvo afriške oklepne armade, ki pa se je v jeseni 1942 ponovno spremenilo, in sicer v poveljstvo nemško – italijanske oklepne armade ([www.desert warfare](http://www.desertwarfare.com)).

Poleti leta 1942 sta v Afriko prispeli 164. lahka afriška divizija in padalska brigada. Obe sta prispeli z letali, svojih vozil pa nista dobili nikoli, kajti med prevozom z ladjami so bila le ta potopljena. S tem sta ostali 164. lahka divizija in padalska brigada v velikem delu nemobilni.

Leta 1942 se je okoli osemnajst baterij, katere niso bile vključene v nobeno divizijo (sestavljale so jih baterije armadnega poveljstva, obalne baterije in nove baterije z zaplenjenim orožjem) združilo v Artilerijo armadnega poveljstva. Organizirana je bila v dva polka, ki sta bila pod poveljstvom poveljnika artilerije v Afriki. Izvidniška bataljona 15. in 21. oklepne divizije ter 850. izvidniški bataljon (enota glavnega poveljstva) so formirali izvidniško brigado pod neposrednim poveljstvom armadnega glavnega štaba. Nemška vojska v Afriki je imela tudi 900. inženirski bataljon, ki je bil dodeljen glavnemu štabu ([www.desert warfare](http://www.desertwarfare.com)).

Ob koncu leta 1942, so nemške kopenske sile v severni Afriki sestavljale ([www.desert warfare](http://www.desertwarfare.com)):

- 2 oklepni diviziji;
- 2 lahki diviziji;
- 1 padalska brigada;
- 1 izvidniška brigada;
- 2 polka artilerije armadnega poveljstva;
- 1 inženirski bataljon;
- 288. specialna enota, v velikosti okrepljenega bataljona, organizirana kot elitna bojna skupina za območje Bližnjega Vzhoda;
- številne enote za logistično podporo.

Od novembra 1942, pa do konca bojev so v Tunis prispele še naslednje enote (www.desert warfare):

- precejšen del 10. oklepne divizije;
- bojna skupina (v velikosti polka) padalske oklepne divizije Herman Göring ;
- precejšen del treh pehotnih divizij;
- vrsta oklepnih bataljonov dodeljenih poveljstvu armadnega glavnega štaba;
- Nemško arabska legija v velikosti polka.

Tako so se v Severni Afriki, od leta 1941 – 1943, v okviru nemških kopenskih sil bojevale naslednje enote:

- 3 oklepne divizije;
- 2 lahki diviziji;
- 2 pehotni diviziji v polni moči;
- 1 padalska brigada.

5.1.1. Sestava divizij

a) Oklepna divizija:

- poveljstvo divizije;
- 2 oklepno pehotna polka s po dvema bataljonoma;
- 1 tankovski polk z dvema bataljonoma. Vsak bataljon je štel 100 tankov;
- 1 artilerijski polk z dvema lahkima in enim težkim bataljonom (9 baterij s 24 lahkimi havbicami, 8 težkih havbic in 41 topov);
- 1 protitankovski bataljon, katerega so sestavljale 3 čete s po tremi protitankovskimi topovi;
- 1 inženirski bataljon z dvema četama;
- bataljon za zveze (četa za telefon in četa za radio);
- oskrbovalne in transportne enote.

Vsako oklepno divizijo je sestavljalo 12.000 mož.

b) Lahka divizija:

- poveljstvo divizije;
- trije pehotni polki s po dvema bataljonoma;
- artilerijski polk z dvema lahkima in enim težkim bataljonom (24 lahkih in 12 težkih havbic);
- protitankovski bataljon s tremi četami s po tremi topovi;
- inženirski bataljon z dvema četama;
- bataljon za zveze (četa za telefon in četa za radio);
- oskrbovalne in transportne enote.

Obe lahki diviziji sta šteli po 12.000 pripadnikov.

c) Padalska brigada:

- poveljstvo brigade;
- štiri bataljoni;
- četa inženircev;
- bataljoni z lahko artilerijo;
- četa za zveze.

Brigada je štela 5000 pripadnikov.

5.2. LETALSKE SILE

Že na samem začetku so bile pod velikim pritiskom zaradi premajhne zmožnosti zagotavljanja, oskrbovanja in podpore.

Dodatna premoč je bila dana s strani enot letalskih sil, ki so bile nameščene v italijanskih in grških bazah.

Po Toppe-ju (www.desert warfare) moramo razlikovati tri faze v odnosu do organizacije in sestave enot letalskih sil, ki so bile locirane v Afriki:

- faza a: februar – november 1941;

- faza b: december 1941 – december 1942;
- faza c: januar – maj 1943.

5.2.1. FAZA a

Poveljstvo je bilo v rokah poveljnika letalskih sil v Afriki. Le ta pa je bil podrejen x. letalskemu korpusu, ki je bil stacioniran v Atenah in kasneje na Kreti, in katerega naloga je bila taktična podpora Afriškemu korpusu (oz. kasneje imenovani Afriški oklepni armadi).

Sestava letalskih sil (www.desertwarfare.com):

- eskadrilja dolgosežnih izvidniških letal (letala vrste F-121);
- 2 eskadrilji 14. izvidniške skupine kratkega dosega;
- lovska skupina, katera je bila kasneje zamenjana s 77. lovsko skupino, razdeljeno na tri dele;
- dve skupini 3. bombniške eskadrilje;
- skupina jurišnih letal;
- puščavska reševalna eskadrilja.

Protiletalska artilerija:

- polk v sestavi štirih bataljonov, ki je bil taktično dodeljen Afriškemu korpusu (kasneje Afriški oklepni armadi).

Enota za letalske zveze:

- bataljon za letalske zveze.

V logistični podpori pa je sodelovala skupina s strani glavnih letalskih sil v Italiji.

5.2.2. FAZA b

Poveljnik letalskih sil je bil podrejen 2. letalski skupini in dodeljen taktični podpori Afriške oklepne skupine (kasneje Afriške oklepne armade).

Sestava letalskih sil je bila enaka kot v fazi a. Prav tako se ni nič spremenilo v enotah za zveze.

Protiletalska artilerija:

- v poletju 1942 se je formirala 19. protizračna (flak) divizija, ki je bila taktično dodeljena Afriški oklepni armadi.

Logistična podpora je bila še vedno pod nadzorom glavnih letalskih sil v Italiji.

5.2.3. FAZA c

Poveljstvo pod afriškim letalskim korpusom z dvema poveljnikoma letalskih sil (poveljnik 1 in poveljnik 2).

Afriški letalski korpus je bil podrejen 2. letalski skupini, njegov temeljni namen pa je bilo sodelovanje z Afriško armadno skupino.

Poveljnik 1 je sodeloval z nemško 5. oklepno armado, poveljnik 2 pa z nemško – italijansko oklepno armado, ki se je kasneje preoblikovala v 1. italijansko armado.

Sestava letalskih sil:

- 2 lovski skupini (53. in 77.);
- bombniška skupina;
- skupina jurišnih letal;
- 2 protitankovski eskadrilji;
- izvidniške enote (enako kot v fazi a).

Protiletalska artilerija:

- 19. protizračna (flak) divizija, taktično dodeljena nemško – italijanski oklepni armadi (kasneje preimenovani v 1. italijansko armado);
- 20. protizračna (flak) divizija, taktično dodeljena 5 oklepni armadi.

Enote za letalske zveze:

- okrepljen bataljon za letalske zveze.

Logistična podpora enotam je bila pod letalskim poveljstvom v Tunisu.

V teh razdelitvah ni relevantnih števil in tipov orožja, ki je bilo na voljo. Organizacija in glavne točke oborožitve pa so v glavnem enake kot v tedanjih nemških enotah v Evropi, izjema so razne dodatne oskrbovalne enote v puščavah npr. enote za vodno oskrbo, meteorološke skupine itd.

V mislih je treba imeti še eno stvar, enote namreč nikoli niso bile absolutno popolnjene, kajti treba je upoštevati izgube in tudi razne premestitve. Vse to pa vpliva na bojno učinkovitost posameznih enot, ki se je primerno s tem tudi spreminjala.

6. SPREMEMBE V ORGANIZACIJI IN OPREMI

Nemške enote, ki so prispele v Afriko so bile nemudoma podvržene naslednjim spremembam:

- a) vsem vozilom so bili dodani posebni filtri za preprečevanje dostopa prahu do motorjev;
- b) takoj so bile organizirane posebne enote (čete zadolžene za dobavo vode in njen transport, geološke skupine) katerih naloga je bila preskrba z vodo in odpravljanje težav pri transportu. Zaradi nenehno naraščajočih težav s transportom, je velik del teh enot ostal v Italiji;
- c) vsa vozila so bila zamaskirana s puščavskimi barvami;
- d) uniforme in druga oblačila. Enotam so bila razdeljena tropska oblačila: jakne, hlače in kratke hlače v peščeni barvi, tako škornji kot čevlji so bili podloženi z bombažem, podložene kape z očali, tropske čelade, volneni plašči.

Že v letu 1941 pa so si sledile naslednje nujno potrebne spremembe ([www.desert warfare](http://www.desertwarfare.com)):

- a) 37 mm protitankovske topove so v poletju tega leta zamenjali z 50 mm topovi, katere pa so v začetku leta 1942 ponovno zamenjali in sicer z 76,2 mm topovi, kakršne je zaplenila nemška vojska na ruski fronti. Te spremembe so bile nujno potrebne zaradi vse bolj naraščajoče učinkovitosti orožja na obeh straneh;
- b) od začetka leta 1942 so bila vsem pehotnim enotam dodeljena protitankovska orožja. Odkar je bil tankovski boj odločilen faktor v puščavskem bojevanju, je protitankovsko orožje dobilo poseben pomen. Bilo je celo pomembnejše od strojnic, celo v pehoti. Namen, da bi se vsak bataljon opremil z osemnajstimi 76,2 mm protitankovskimi topovi, ni bil nikoli dosežen;
- c) tanki tipa I in II (nekateri oboroženi s strojnicami, drugi z 20 mm topovi) so bili umaknjeni s prizorišča bojevanja in po poletju 1941 zamenjani s tanki tipa III (Mark III), ki so bili oboroženi s 50 mm topovi. V začetku leta 1942 so bili tudi ti zamenjani in sicer s tanki tipa IV (Mark IV), kateri so imeli v oborožitvi 75 mm topove;
- d) zamenjava vseh vozil z Volkswagnovimi vozili. Tudi polgosenična vozila, ki so bila v uporabi nekaj časa, so se izkazala za nezadovoljiva.

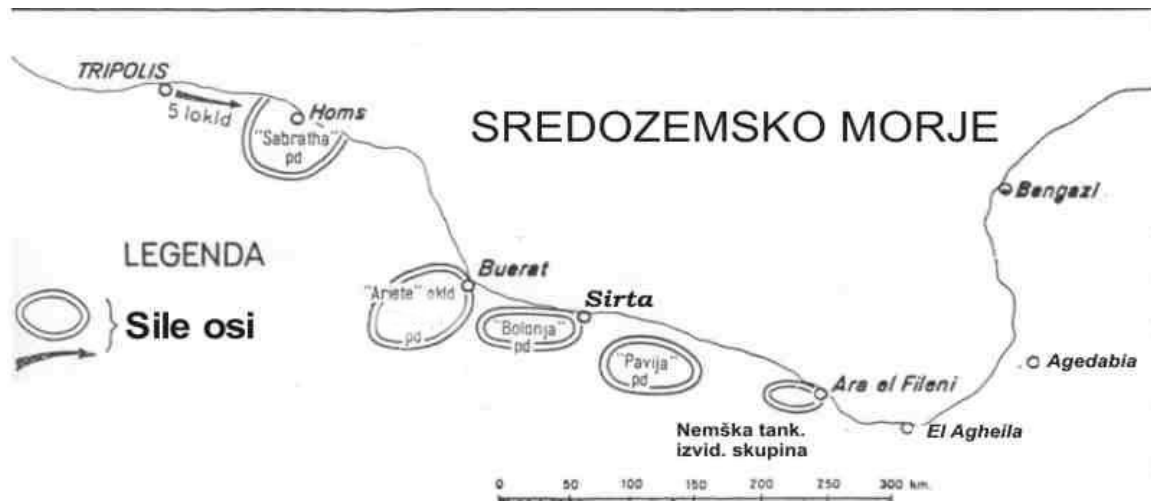
7. POMEMBNEJŠE OPERACIJE AFRIŠKEGA KORPUSA

7.1. Prvi protinapad za ponovno zavzetje Cirenaike (31. marec – 19. april 1941)

Svoji 5. lahki diviziji je Rommel ukazal, naj 24. marca 1941 napade El Agheilo; povelje so izpolnili in El Agheilo zavzeli. Sunek proti temu oporišču ni bil mišljen kot začetek splošnega napada, vendar je Rommel kmalu spoznal, da se ne more več ustaviti.

Vojskovanje zanj ni bilo vrsta posamičnih, omejenih napadov, temveč neprekinjena operacija. To je bil dinamičen in nepredvidljiv proces, ki ga je bilo mogoče obvladovati samo tedaj, če se ni bilo treba ustaviti (Home, 1976:47).

Skica 1: Postavitev sil Osi pred začetkom ofenzive v marcu 1941



Vir: prirejeno po Marković (1957: 336).

Rommel je šest tednov po naskoku na El Agheilo še drugič poslal svoje čete v napad, tokrat proti Mersa Breghi, kakih 65 km naprej. Britanski general Neame, ki je nasledil O' Connorja, je dobil ukaz naj se umakne. General Wavell mu je sporočil, da je njegova naloga v naslednjih dveh mesecih preprečevati Rommlu napredovanje za še 240 km od El Agheile do Bengazija. Pri tem pa naj ne bi tvegali resnejših izgub oklepnih in motoriziranih enot.

Zgodilo pa se je, da je bil Rommel v nekaj dneh v Bengaziju (4. aprila), Neame je postal njegov ujetnik, angleške oklepne enote pa so bile razpršene po puščavi daleč v zaledju.

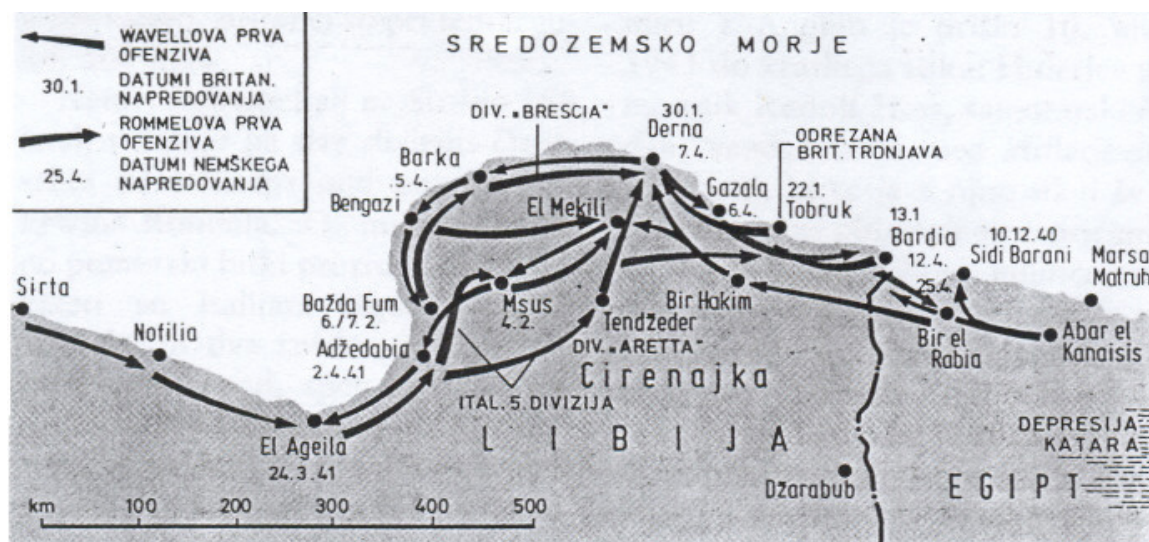
1. aprila je del nemške 5. lahke oklepne divizije zavzel Mersa Bregho, naslednji dan pa še Agedabijo. Rommel se je nato odločil obkoliti britanske sile, ki so se še naprej umikale. V ta namen je del nemških sil napredoval proti Bengaziju, italijanska oklepna divizija »Ariette« pa je skupaj z delom nemške 5. lahke oklepne divizije prodirala proti Msusu. Britanske sile so se po ukazu generala Wavella umikale proti vzhodu z namenom, da se izognejo odločilni bitki (Marković, 1957: 335).

Ko je začela hitrost Rommlovega napredovanja naraščati, sta se zgodila dva pripetljaja, zelo značilna za način njegovega poveljevanja v Afriškem zboru, ki je bil tako svojevrsten in oseben. Pri Mechiliju je njegova »štorklja« (izvidniško letalo, s katerim je pregledoval teren) pristala v mehkem pesku in ni mogla več vzleteti. Rommel je za las ušel bližajoči se britanski koloni, tako da se je odpeljal v zapuščenem nemškem tovornjaku, ki ga je našel v bližini.

Drugi dogodek pa je bil neposredna posledica prvega. Rommel je izgubil sleherni stik s svojim štabom in dejansko tudi z vso svojo vojsko. Ljudem v njegovem štabu se je zazdelo, da se položaj razvija tako obetajoče, da so upravičeni ukazati, naj gre divizija mimo Mechilija in se kot v žabjem skoku požene kar do Tobruka. Ko se je Rommel spet prikazal v štabu, je jezno oznanil, da je osebno obiskal štab 5. divizije in potrdil svoje povelje za naskok na Mechili. Ker so bile nemške čete prisiljene delovati kar nekaj časa brez svojega poveljnika, in to v bitki polni naglih premikov, so imeli nasprotniki dovolj časa za okrepitev Tobruka. Tako Rommlu pozneje Tobruka ni uspelo zasesti, s tem pa mu je bilo onemogočeno napredovanje še veliko dlje proti vzhodu (Home, 1976 : 48, 49).

V malo več kot štirinajstih dneh je z »nepripravljeno ofenzivo«, kot je rekel sam Rommel, pregnal britanske vojake iz zahodne Cirenaike in dosegel položaj, ravno nasproten tistemu, ki ga je bil našel ob svojem prihodu. Seveda vsega tega ni storil sam, toda njegova genialnost v puščavi je bila v tem, da ni zamudil nobene priložnosti za napad, pa če je bila še tako majhna. Ves čas je upal, da bo doživel trenutek, ko bo njegova vera v zmago potrjena (Home, 1976 : 49).

Zemljevid 2: Rommlova prva ofenziva



Vir: Čuček (1981: 178).

Nemške enote, ki so sodelovale v bojih (www.desert warfare):

- 5. lahka divizija, katero so v tistem trenutku sestavljali trije bataljoni;

- tankovski polk;
- izvidniški bataljon, bataljon lahke artilerije, protitankovski bataljon, inženirski bataljon in bataljon za zveze.

Pomembne ugotovitve, ki so prispevale hitremu in popolnemu uspehu nemške vojske so naslednje (www.desert warfare):

- trenutna slabost britanskih sil, katerih oskrba ni mogla dosegati hitrosti njihovega napredovanja;
- nemška premoč v zraku;
- neposredni napad skozi puščavo, katerega nasprotnik ni pričakoval;
- nemške sile niso utrpeli veliko izgub s strani letalskih sil nasprotnika;
- kot zelo učinkovito protitankovsko orožje, so se izkazali 88 mm protiletalski topovi, kateri so za ta namen kasneje postali nepogrešljivi.

7.2. Boji za položaje na meji (maj – junij 1941)

Rommel je prišel do sklepa, da odločilen napad na Tobruk ne pride v upoštevanje. Churchill pa je poslal generalu Wavellu brzojavko, naj izkoristi šibkost Rommlovega položaja in gre v ofenzivo takoj, ko dobi tristo tankov, ki so že na poti s konvojem čez Sredozemsko morje (Home, 1976 : 54).

Ne da bi čakal tanke, je Wavell 15. maja ukazal generalu Gottu, poveljniku enega britanskega zbora, naj napade Rommla na področju Soluma.

Britanci so za kratek čas zavzeli Solum in Capuzzo, vendar jih je Rommel brž napadel, tako da so se morali umakniti z vseh na novo zavzetih položajev. Obdržali so samo prelaz Halfaja (edina točka, kjer so čez to območje lahko šli tanki) pa še tega so morali čez nekaj dni zapustiti, ko jih je Rommel vnovič napadel (www.desert warfare).

Medtem, ko je Churchill še naprej pritiskal na Wavella, je Rommel utrdil svoje položaje okoli prelaza Halfaje in okoli obroča, ki je zadrževal posadko Tobruka, da ga ni mogla z izpadom napasti za frontno črto. Wavell je kljub slabemu občutku bil prisiljen, da je za 15. junija pripravil operacijo »Bojna sekira«.

Prvi dan britanskega napada se je pokazalo, da je Rommel dobro pripravljen na obeh območjih, pri Halfaji in pri Capuzzu. Britanci pri Halfaji niso dosti napredovali, čeprav se je njihovi osrednji koloni prvi popoldan posrečilo zavzeti Capuzzo in se potem obrniti na desno proti Solumu in morju. Že v začetku so Britanci izgubili veliko tankov, saj so Nemci svoje 88 – milimetrске protiletalske topove uporabili za protioklepni boj. Kljub izgubam so Britanci drugi dan nadaljevali z napadom (Home, 1976 : 55).

Rommel je imel dobro izdelane protitankovske obrambne položaje, zato je bil njegov namen pustiti britansko ofenzivo - kjerkoli bi se začela – da se izčrpa. Pričakoval je, da bo lahko ohranil dva svoja oklepna oddelka v ozadju, da bi posegla v boje šele potem, ko bi se spopad že razdivjal. V odločilnem trenutku je dostikrat skušal doseči odločitev z nepričakovanim premikom težišča. Prav to je tudi storil tretji dan bojev v operaciji »Bojna sekira«.

Drugi dan bojev je Rommel bil mnenja, da so se britanske oklepne sile že dovolj skrhale ob njegovih obrambnih položajih in je sklenil poslati v boj svoji rezervni oklepni skupini. Izkazalo se je, da je imel le deloma prav. 15. tankovska divizija, poslana v boj na področju pri Capuzzu, je le malo napredovala in se je morala proti koncu drugega dne umakniti iz boja. Peta lahka divizija, ki je nastopila 30 kilometrov južneje, pa je razbila britansko brigado, ki ji je stala nasproti, in tako napredovala proti Sidi Sulejmanu, 14 do 18 kilometrov za hrbtom britanskih prednjih sil, ki so se bojevale okoli Capuzza (Home, 1976 : 55).

V drugi noči tridnevne bitke, se je Rommel odločil, da prenese težišče bojevanja. S tem manevrom je dejansko dosegel odločilen preobrat. Do tega trenutka je bitka izčrpavanja v prvih dveh dneh prinesla Britancem več prednosti kot Nemcem. Tega se je vsekakor zavedal tudi sam Rommel (v 15. tankovski diviziji mu je ostalo samo trideset od osemdesetih tankov /Homme, 1976 : 55/).

Na območju pri Capuzzu je obdržal samo toliko sil, da so držale fronto proti Britancem. Ostanek 15. tankovske divizije je umaknil iz bitke in ga postal v širokem loku desno naokrog,

da se je združil s silami 5. lahke divizije. Slednja je tedaj prihajala s kril in ogrožala britansko zaledje pri Sidi Sulejmanu. Spričo te združitve nemških sil je britanskim poveljnikom komaj še ostalo toliko časa, da so lahko svoje čete umaknili vzdolž nasprotnikove bojne črte, preden bi Rommel udaril po njih. Tako je bilo 17. junija popoldne že vsega konec. Dne 22. junija, na dan, ko je Hitler napadel Sovjetsko zvezo, je na Wavellovo mesto prišel general Auchinleck (Home, 1976 : 56).

Zaradi velikih izgub tankov, predvsem pa zaradi majhnih zalog pogonskega goriva, Nemci niso nadgradili doseženega uspeha, ampak so svoje enote zadržali na črti Sollum – Halfaja. Tako je na egipčansko – libijski meji zopet prišlo do zatišja in stabilizacije fronte, kar je trajalo vse do polovice novembra 1941 (Markovič, Strugar, 1961 : 234).

Značilnosti operacije v tem obdobju:

- faza prodiranja se je v tem obdobju končala; bojevanje se je odvijalo zgolj enkrat v napadu in drugič zopet v obrambi;
- na obeh straneh so se sile močno popolnile. Na nemški strani sta bili obe diviziji (5. lahka in 15 tankovska) polno popolnjeni, kakor tudi ena italijanska divizija. Brez 15. tankovske divizije nemške sile ne bi vzdržale bojev od 15. do 17. junija;
- nemška stran ni več imela absolutne prevlade v zraku. Del bojevanja so s koncentriranimi napadi prvič prevzeli britanski bombniki;
- zaradi vse večje izpostavljenosti napadom iz zraka so bile nemške enote prisiljene k drugačnemu načinu bojevanja in premikanja. Enote so bile sedaj razpršene tako po širini kot po globini (minimalna razdalja med vozili je morala znašati najmanj 50, če je bilo možno pa tudi do 100 m);
- nevarnost prodora tankov skozi fronto je povzročila postavljanje protitankovskih min okoli obrambnih položajev;
- zaradi nevarnosti lociranja radijskih signalov so vse radijske postaje oddaljili za najmanj kilometer v stran od položajev glavnega štaba. Vsa povelja so se nato posredovala preko kurirjev z vozili.

7.3. Obleganje Tobruka in priprave za končni napad na njegove utrjene položaje (julij – sredina novembra 1941)

Od junija do novembra 1941 se je puščavsko vojskovanje na obeh straneh omejevalo na utrjevanje in reorganiziranje. V teku poletja 1941 so se glavni spori vrteli okoli tega, kako naj bodo razporejene afriške sile in kakšno poveljstvo naj imajo. Afriški korpus so naposled reorganizirali tako, da je postal Oklepna armada Afrika. Rommel je napredoval v tankovskega generala in je dobil poveljstvo nad armadno skupino, ki jo je sestavljal Afriški korpus skupaj s petimi italijanskimi divizijami (Home, 1976 : 57).

Vse skupaj je znašalo okoli 119.000 mož in 557 tankov. Te enote (večji del se jih je nahajal v vzhodnem delu Cirenaike) pa je podpiralo tudi 536 letal, ki so se nahajala v Severni Afriki. Od teh je bilo 342 bojno sposobnih, računalo pa se je lahko še na okoli 750 letal iz italijanskih baz izven Afrike (Drugi svetski rat, 1969 : 355).

Britancem je bilo jasno, da bo Rommel slej ko prej skušal zavzeti Tobruk, vendar pa sta to oteževala in v končni fazi tudi preprečila dva dejavnika ([www.desert warfare](http://www.desertwarfare.com)):

1. zaman pričakovani prihod nadaljnjih enot (pehotnih in nekaj enot s težko artilerijo) in ogromnih zalog streliva iz Evrope. Obstoječe sile v Afriki namreč niso bile več zadostne;
2. upadanje kapacitet pomorskega transporta kot rezultat naraščajočih izgub ladij.

V začetku julija je že postalo jasno, da napada ne bo mogoče izvesti brez dodatnih okrepitev. Obstajalo pa je upanje, da se bo napad lahko izvedel še pred začetkom britanske ofenzive. Zaradi britanskih uspehov nad Italijani v Vzhodni Afriki, so se lahko nekatere divizije (ena indijska in ena južnoafriška pehotna divizija) od tam premestile v Egipt. Napad Nemčije na Sovjetsko zvezo pa je prav tako prinesel veliko olajšanje za Britance. Od 1. julija do 31. oktobra 1941 je na Bližnji vzhod prispelo 34.000 motornih vozil, 2.100 tankov in izvidniških avtomobilov ter 1.240 različnih topov. Večji del te opreme je bil poslan v Egipt (Drugi svetski rat, 1969 : 355).

Iz puščavskih enot, novih okrepitev in garnizije v Tobruku, je bila formirana britanska 8. armada pod poveljstvom generala Cunninghama.

7.4. Upiranje britanski jesenski ofenzivi in umik do zaliva Sirte (sredina novembra 1941 – sredina januarja 1942)

Dne 26. oktobra je Rommel izdal povelje za napad na Tobruk, ki naj bi se začel med 15. in 20. novembrom. Ko so mu v njegovem štabu predložili fotografske posnetke, ki jih je ogledniška služba naredila po na novo podaljšani britanski železniški progi, v dokaz, da se Britanci tudi pripravljajo za ofenzivo, jih ni maral gledati in jih je pometal z mize na tla. Zdi se, da so ga čisto obsedli njegovi lastni načrti za napad na Tobruk. Mogoče se je bal, da se mu ta trenutek izmuzne, posebno ker je pravzaprav delal v nasprotju z nasveti in z navodili, ki jih je dobil od vrhovnega poveljstva (OKW) v Berlinu – in tako je odklanjal vsa zelo zanesljiva sporočila, ki so dokazovala, kako blizu je britanski napad (Home, 1976 : 62,63).

Britanska ofenziva (Križar) se je pričela 18. novembra 1941. Čeprav je bila na strateški ravni pričakovana, je dosegla taktično presenečenje (www.desertwarfare.com).

Zaradi strahovitega dežja letala prejšnji dan niso mogla vzleteti, tako da se letalsko izvidništvo ni moglo izvajati, in britanske čete so nasprotnika skoraj docela presenetile, ko so se zagnale v prvi napad (Home, 1976 : 63).

Če izključimo garnizijo v Tobruku (britanska 70. pehotna divizija, poljska pehotna brigada ter 32. britanska oklepna brigada) so bile angleške kopenske sile, ki so tvorile 8. armado sestavljene iz dveh korpusov (XIII. in XXX. korpusa) pod okriljem katerih so bile (Markovič, Strugar; 1961 : 237):

- 1 tankovska divizija (7. oklepna divizija);
- 3 motorizirane divizije (4. indijska, 2. novozelandska in 1. južnoafriška pehotna divizija so bile popolnjene z novim voznim parkom in tako postale popolnoma motorizirane);
- 1 pehotna divizija (2. južnoafriška);
- 4 brigade (britanska 1. oklepna in 4. oklepna, britanska 22. motorizirana in 29. indijska pehotna) ter še nekaj manjših enot.

Skupaj so enote imele okoli 700 tankov in okoli 118.000 vojakov. Za podporo angleškim silam (zraven Britancev so bili v enotah tudi Indijci, Novozelandci, Južnoafričani, bilo pa je tudi nekaj Poljakov, Čehov, Grkov in Francozov) je bila zadolžena Zahodnopusčavska zračna armada s 650 letali, od katerih je bilo 550 bojno sposobnih (Drugi svetski rat /prva knjiga/, 1969 : 355).

Zraven 5. italijanske divizije, nemške 90. lahke divizije in štabne artilerije, ki so oblegale Tobruk, je imel Rommel na voljo še naslednje enote (www.desertwarfare.com):

- dve nemški oklepni diviziji (21. in 15. oklepna divizija) s približno 360 uporabnimi tanki;
- italijansko oklepno divizijo s približno 150 manjšimi in lažjimi tanki;
- italijansko motorizirano divizijo, katere učinkovitost pa je bila tudi omejena.

V bitki so se oddelki angleškega 30. korpusa nekoliko preveč razpršili. To je uvidel tudi Rommel, ko je skušal splošno številčno šibkost svojih sil nadomestiti s tem, da bi strnil vse nemško – italijanske oklepne sile in drugega za drugim razbil posamezne dele britanskega 30. korpusa. To pa se ni zgodilo, kajti enote pod Rommlvim poveljstvom so bili v tej bitki prvič dovolj velike, da so imele svoje lastne štabe in poveljnike, kot sta bila generala Crúwell in von Ravenstein. Med poveljniki je večkrat prihajalo do nesoglasij, s tem pa je bilo Rommlu tudi težje držati bitko ves čas trdno v rokah.

Rommel je svoje oklepne oddelke taktično potegnil nazaj na področje pri Sidi Rezeghu, da bi preprečil združitev britanskih sil s silami v Tobruku. Nato je Rommel skušal s svojo naslednjo zvižajo ustvariti med Britanci prav tisto zmedo, ki jo je skušal Auchinleck s takim trudom preprečiti. Namenil se je, da se postavi na čelo enot Afriškega korpusa in v naglem pohodu obide s hrbta tako britanski XXX. korpus (v okviru katerega je bila tudi 7. oklepna divizija), ki je stal neposredno med njim in mejo z Egiptom, kot tudi XIII. korpus, ki je imel položaje na meji. Potem bi potisnil XIII. korpus nazaj proti minkim poljem, ki jih je bil položil na področju Halfaje in Soluma. Kot je upal, bi s tem obema britanskima korpusoma presekali pot za umik in za preskrbovanje.

S tem je sicer bilo vnesene kar veliko zmede med britanske sile, nenazadnje je Auchinleck zamenjal generala Cunninghama z generalom Ritchijem, vendar pa Rommel v svojem namenu ni uspel. Obroč okoli Tobruka je ostal odprt in Rommelov štab je začel misliti na splošen umik nemških sil iz Cirenaike. Rommel se je sicer še kar naprej zaganjal v protinapade, vendar je po hudih izgubah naposled spoznal, da je poražen.

Najprej se je umaknil do Bengazija, katerega pa so 24. decembra Britanci tudi zavzeli. Še pred tem je Rommlu uspelo prevzeti pomorsko pošiljko 30 tankov, ki mu je bila zelo dobrodošla. Novo dobljene tanke je s pridom uporabil 27. decembra, ko je v spopadu blizu El Haseiata obkolil in zajel britansko 22. oklepno brigado. Po tem spopadu so Britanci nehali zasledovati umikajoče se nasprotnike. Rommel se je tudi odločil, da z aktivnim delovanjem oklepnih divizij začasno zadrži britanske divizije, in s tem omogoči reorganizacijo pehotnih divizij. Vedel pa je, da daljši odpor ne pride v upoštevanje zaradi utrujenosti enot, še posebej zaradi italijanskih, ki so bile med umikom zaradi pomanjkanja tovornjakov prisiljene zapustiti večje količine vojaškega materiala (težka artilerija, inženirska oprema itd.) (Markovič, Strugar; 1961 : 256).

Tako je bil Rommel konec leta spet v Agedabiji, Britanci pa so osvojili skoraj ves del Cirenaike (Home, 1976 : 72).

V teku britanske zimske ofenzive (18. novembra 1941 – 18. januarja 1942) so znašale nemško – italijanske izgube okoli 38.300 vojakov (od tega je bilo 23.673 italijanskih), okoli 330 tankov in preko 500 letal. Britanska 8. armada pa je izgubila 17.700 vojakov, okoli 600 tankov in 300 letal (Markovič, Strugar; 1961 : 257).

Vsled presenečenja, ki so ga dosegli Britanci, Rommlova intervencija v začetni fazi ni bila dovolj organizirana. Šele čez štiri dni je Rommel uspel urediti svoje sile in s kombiniranim manevrom oklepnih divizij razbiti britanske sile jugovzhodno od Tobruka.

Rommel je precenil dosežene uspehe in sprejel odločitev o napotitvi oklepnih sil na solumski sektor. Dolg in naporen pohod skozi puščavo ni prinesel nobenega uspeha. Nasprotno, Rommel je svoje oklepne divizije zastonj izčrpaval in jih izpostavljal udarom britanskega letalstva.

Na drugi strani pa je bilo poveljniku britanske 8. armade s tem omogočeno, da zbere in uredi enote XXX. korpusa.

7.5. Ponovna ofenziva sil Osi (od sredine januarja – konec maja 1942)

V začetku leta 1942 sta si stali Rommlova in britanska vojska nasproti na meji med Tripolitanijo in Cirenaiko, bolj ali manj tam, kjer sta bili približno leto dni poprej.

Že 5. januarja, ko je prišel v Tripolis konvoj, ki mu je pripeljal 55 novih tankov in 20 oklepnih vozil, se je Rommel opogumil in začel kovati nove ofenzivne načrte (Home, 1976 : 75).

Vstop Japonske v vojno (7. decembra 1941) je povzročil, da je britanski vojaški kabinet velik del sil napotil na Daljni vzhod. Zaradi premestitve velikih britanskih letalskih sil (okoli 450 letal) na Daljni vzhod in zaradi prihoda 2. nemškega zračnega korpusa na Sicilijo (konec decembra 1941), se je razmerje moči v letalstvu spremenilo v korist sil Osi.

Britanske letalske sile na Sredozemlju so štejele okoli 700 letal, sile Osi pa so jih imele kar 2000, od tega je bilo 1000 letal italijanskih, 1000 pa nemških iz vrst 2. in 10. zračnega korpusa (Marković, Strugar; 1961 : 574).

Tudi zavezniške pomorske sile so bile močno oslABLJENE. Vsega tega pa sile Osi niso znale prav izkoristiti, predvsem zaradi nestrinjanj med nemškim in italijanskim Vrhovnim poveljstvom.

Zaradi stabiliziranja obrambe Tripolitanije na črti El Agheila – Marada, je italijansko Vrhovno poveljstvo reorganiziralo poveljevanje v Severni Afriki.

Po reorganizaciji, 20. januarja 1942, so bile glavnemu poveljniku oboroženih sil v Severni Afriki podrejeni (Marković, Strugar; 1961 : 573, 574):

- operativne enote (v času umika iz Cirenaike so te divizije izgubile okoli 50% formacijskega sestava) vzhodno od Sirte, ki so bile pod poveljstvom Rommla. Te enote so sestavljali: 21. italijanski korpus (pehotne divizije »Pavia«, »Trento«, »Sabratha«); 10. italijanski korpus (pehotni diviziji »Brescia« in »Bologna«); Manevrski korpus (italijanska oklepna divizija »Ariette« in italijanska motorizirana divizija »Trieste«); Afriški korpus (15. in 21. oklepna divizija, 90. lahka divizija, odreda »Marx« in »Doimüller« ter padalci 11. zračnega korpusa);
- poveljstvo območja Sirte (ena divizija);

- poveljstvo obrambe Tripolitanije (okoli dve diviziji);
- poveljstvo libijske Sahare (enote v velikosti enega polka).

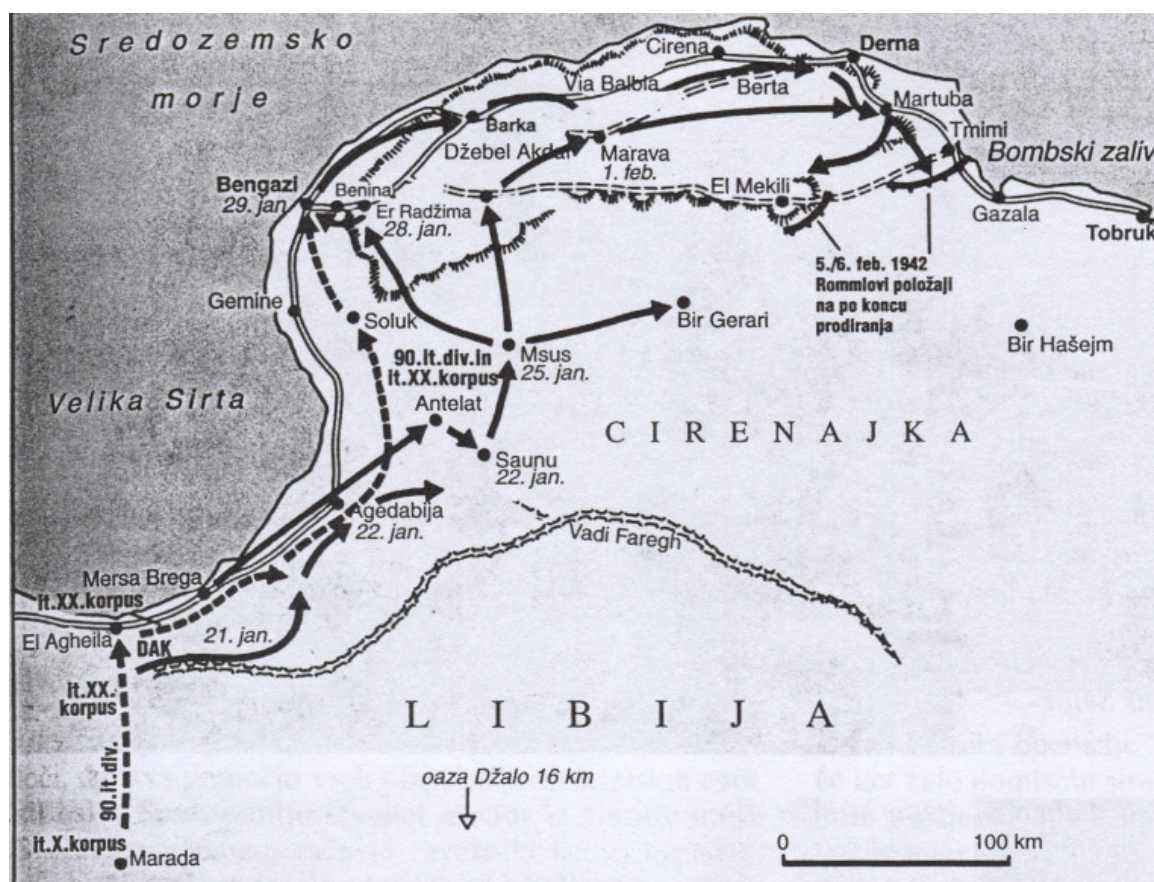
Italijansko Vrhovno poveljstvo je skušalo povečati hitrost pošiljanja pomoči enotam v Libiji. Zraven pomorskih konvojev z močnim spremstvom bojnih ladij, so se v veliki meri izkoriščali tudi letalski transport, podmornice in posamezne hitre ladje, predvsem za prevoz pogonskega goriva in streliva. Že 20. januarja je bil italijanski Manevrski korpus popolnjen z 89 tanki, nemški Afriški korpus pa s 111 tanki (Marković, Strugar; 1961 : 577).

Napad se je pričel 21. januarja (pri El Agheili) z veliko podporo letalskih sil. Še isti dan so prišli do Bir Bilala, nemški odred »Marx« (to je bil polk motorizirane pehote okrepljen z motorizirano artilerijo, 76,2 mm samohodno artilerijo, 47 mm protioklepno artilerijo, protiletalskimi mitraljezi in deli za zveze) pa celo 50 km jugozahodno od Agedabije. 25. januarja je bil zavzet tudi Msus. Sile Osi so nato izkoristile peščeno nevihto, ki je onemogočala delovanje britanskega letalstva, in nadaljevale premik proti Bengaziju v dveh kolonah. Od Msusa je prodiral odred »Marx« s 3. in 33. izvidniškim odredom neposredno pod poveljstvom Rommla, v smeri Antelat – Soluk pa italijanski Manevrski korpus. Večina oklepnih sil pa je še nadalje ostala v območju Msusa. Proti El Mechiliju so izvedli le manjši demonstrativni napad. Poveljnik britanske 8. armade je napačno sklepal, da glavne nemške sile prodirajo k El Mechiliju. Zato je preklical protinapad 1. oklepne divizije in le-to poslal k El Mechiliju. Ravno to pa je hotel tudi Rommel. Odred »Marx« je zavzel letališče pri Beninu, naslednji dan, 29. januarja, pa je bil zavzet še Bengazi. Komandant britanske 8. armade, general Ritchie, je dal povelje za evakuacijo zahodne Cirenaike (Marković, Strugar; 1961 : 579, 580).

Rommel se je nato odločil, da oklepne sile (nemški Afriški in italijanski Manevrski korpus) začasno uporabi kot okupacijske sile, z odredom »Marx« in novoustanovljenim odredom »Gaissler« (po formaciji je bil odred »Gaissler« podoben odredom »Marx«) pa bo nadaljeval preganjanje britanskega XIII. korpusa. Zaradi čimbolj učinkovite letalske podpore je bil dobršen del nemških eskadrilj premeščen v območje Bengazija. 5. februarja se je britanska 8. armada umaknila na črto Ain El Gazala – Bir Hakeim.

S postavljanjem minskih polj je bila končana prva faza ofenzive s strani sil Osi. Obdobje zatišja, ki je trajalo vse do 26. maja, je poveljstvo sil Osi izkoristilo za reorganizacijo in počitek enot. Med drugim je odred »Marx« šel v sestavo 90. lahke divizije. 10. italijanski korpus pa je prišel pod poveljstvo oklepne armade Afrika (slednja se je, tako na zahtevo Hitlerja, 22. januarja preimenovala iz oklepne skupine Afrika. Na njeno čelo pa je bil postavljen generalpolkovnik Rommel).

Zemljevid 3: **Ponovna zasedba Cirenaike s strani sil Osi**



Vir: Piekalkiewicz (1996: 679).

Tudi v tem delu se Rommel ni oziral na direktive italijanskega vrhovnega poveljstva. Kakor hitro je uvidel slabosti britanskih sil, je Rommel takoj podaljšal ofenzivo.

Na takšen način je iz napada z omejenim ciljem sprožil ofenzivo širših razmer in zavzel zahodno Cirenaiko.

Glavno poveljstvo mu ni dovolilo premika italijanskih pehotnih divizij, s katerimi bi lahko razbremenil oklepne sile in jih tako uporabil za nadaljnje delovanje. Tako je moral 8.

britansko armado preganjati le z dvema odredoma z okoli 4000 vojakov (poveljstvo 8. britanske armade je zelo precenilo velikost sil Osi). Prav zaradi tega pa tudi niso resneje ogrožali umika britanske 8. armade.

Značilnosti v tem obdobju:

- uspeh v zasledovanju nasprotnika ni bil toliko odvisen od moči zasledovanih sil, pač pa predvsem od hitrih akcij. Tukaj je imela veliko vlogo osebnost poveljujočih.
- relativno male enote, pod poveljstvom mladih, energičnih poveljnikov (polkovnikov), so se izkazale za najbolj učinkovite;
- zelo pomembna je bila naveza med letalstvom in napredujočimi kopenskimi silami. Letalske sile so se pričele opremljati z radijskimi zvezami, saj so lahko le tako nudile neposredno podporo enotam na kopnem;
- obkoliti nasprotnika v puščavi je mnogo težje kot kjerkoli drugje, kjer so naravne ovire, npr. reke itd;
- ni pričakovati, da bi se dal nasprotnik ponovno presenetiti na prevaro, ki je že bila enkrat izvedena.

7.6. Bitka za Tobruk in napredovanje do El Alameina (konec maja – julij 1942)

Rommel se je pognal v napad v noči 26. maja. Nemški tanki so imeli v svojih prvih akcijah hude izgube v spopadih z novo prispelimi britanskimi tanki Grant, kateri so jih nedvomno prekašali. Izkazalo se je tudi, da so Britanci s svojimi novimi 75 mm topovi izravnali tehniko, ki se je poprej zaradi sila učinkovitih nemških protitankovskih topov nagibala v nemško korist (Home, 1976 : 81).

Britanske oklepne sile so bile v ugodnem položaju. Če bi delovale kot celota, bi lahko Rommla potisnile nazaj proti minkim poljem in mu s tem odrezale pot za preskrbovanje in okrepitve. Dejansko pa so v napad proti Afriškemu korpusu pošiljale le posamezne enote. To

pa jih je tako skrhalo, da je splošna britanska premoč vedno bolj kopnela in je naposled ni več bilo.

Položaj Rommlove preskrbe okoli Bir Hakeima je bil ves čas kritičen, ker so britanske sile močno obstreljevale konvoje neoklepnih vozil, ki so tankom prevažali življenjsko pomembno gorivo in strelivo. Rommel je šel nekoč sam v ozadje in je osebno vodil preskrbovalno kolono k Afriškemu korpusu. Ves čas je bil sredi najhujšega boja. Obstreljevali so jih vsi po vrsti: britanski, italijanski in celo nemški topovi – ko je dal pretovoriti strelivo, so ga bombardirale in obstreljevale njegove (pravzaprav Kesselringove) štuke (Home, 1976 : 82).

Nemško vrhovno poveljstvo je Rommla stalno kritiziralo, češ da se med bojevanjem ne drži nobenega izmed ustaljenih načinov. Kritizirana je bila tudi Rommlova navzočnost na krilu, kajti neposredno je bil izpostavljen vsem valovanjem bitke.

Rommlov položaj na krilu pa je bil dejansko vozlišče bitke in neizogiben za uspešen izid. Od tam je imel pregled nad bojevanjem in naposled je lahko tudi precenil, v kakšnem položaju se nahaja, medtem ko tega ne bi bil mogel, če bi bil kje zadaj, v bolj oddaljenem glavnem štabu (Home, 1976 : 84).

Bilo je tako, kot da je Afriški korpus zgrabil britanske sile za vrat. Sicer še ni bil dovolj močan, da bi premagal celo telo, vendar se je prijem ves čas vse bolj stiskal in britanska 8. armada se ga ni mogla otresti.

Rommel je postopoma obkoljeval britanske brigade in jih uničeval. 10. junija so sile Osi zavzele Bir Hakeim, ki so ga branile Svobodne francoske sile. Boji 12. junija so se končali tako, da je imel Rommel v rokah višavje, pod katerim so ležale obrambne postojanke Tobruka. S padcem El Adema 17. junija, je bilo zavzetje Tobruka samo še vprašanje časa. Tobruk je padel 21. junija. Poleg 33.000 britanskih ujetih vojakov, je padlo v roke sil Osi tudi okoli 14.000 ton goriva, 2000 vozil, 5000 ton hrane in velike količine streliva (Marković, Strugar; 1961 : 607).

Zavzetje Tobruka je bilo vrhunec Rommlove kariere. Hitler ga je še isti dan imenoval za feldmaršala.

Rommel je bil mnenja, da se mora pohod nadaljevati in to podkrepil z dejstvom, da je sedaj to mogoče, ko so zajeli vso opremo v Tobruku. Kesselring pa ni hotel popustiti, saj se je odločno zavzemal za defenzivo na obstoječem mestu, hkrati s tem pa bi skušal strniti vse sile za zavzetje Malte (operacija Herkules). Zato se je Rommel mimo njega obrnil naravnost na Hitlerja in Mussolinija in s tem takoj uporabil pravico do neposrednih stikov z vrhovnim poveljnikom, ki jo je imel kot feldmaršal. Hitler in Duce sta ustregla Rommlu (Home, 1976 : 85, 86).

25. julija je Auchinleck zapustil Kairo in od generala Ritchieja osebno prevzel poveljstvo nad britansko 8. armado. Sklenil je, da se Nemcem postavi po robu pri El Alameinu in ne pri Marsa Matruh, kamor se je tedaj umikal Ritchie. To se je izkazalo za pravilno odločitev, saj se je Britancem komaj še posrečilo, da so se prebili iz Marsa Matruha, preden jih je Rommel obkolil.

Z zavzetjem Marsa Matruha so sile Osi spet pridobile večjo količino zalog. Čeprav je Rommel zaplenil veliko opreme in zajel okoli 6000 vojakov, se je večjemu delu britanske pehote posrečilo izmakniti in vrniti na položaje pri El Alameinu, kjer se puščava zoži na pas kakih 50 kilometrov širine med obrežjem in neprehodnim Kattarjem. Kljub izčrpanim četam, je Rommel nadaljeval prodor do El Alameina, kjer se je julija odvijala prva bitka. Tri tedne sta se obe strani zaganjali v napade in protinapade, ki pa so imeli vedno manjši učinek. Konec julija so Britanci še enkrat poskušali prebiti Rommlovo bojno črto, potem pa se je bojevanje nekoliko umirilo in položaj je ostal neodločen. A neodločen je bil samo taktično, strateško je bil to poraz: Rommlovo napredovanje je bilo ustavljeno.

Rommlov neuspeh v prvi bitki pri El Alameinu lahko pripišemo mnogim vzrokom (Home, 1976 : 89):

- prvi napad je bil ogledniško slabo pripravljen (ko so Nemci prebili prvi del britanskih položajev in mislili izvesti obkolitveni manever, so ugotovili, da so britanski obrambni položaji veliko globlje kot so pričakovali. Tako so obtičali na mestu);
- premalo sil; tisti čas so imele Rommlove divizije samo še po kakih 1200 boja zmožnih mož in po 15 tankov;

- tudi Rommel sam je bil že zelo izčrpan;
- britanski general Auchinleck je usmerjal svoje napade predvsem na italijanske enote, ki so bile najšibkejši del Rommlrove bojne črte in ga s tem silil, da »meče« svoje že zelo izčrpane nemške enote naprej in nazaj kot okrepitve v sili;
- zelo slabo preskrbovanje sil Osi.

V tem obdobju bojevanja se lahko izluščijo naslednje značilnosti:

- ponovno je bilo uspešnih nekaj taktičnih presenečenj. Med drugim tudi t. i. »prevara s prahom«. Rommel je dal na številna vozila namestiti letalske propelerje, da bi ustvarjal čim večji oblak peščenega prahu. S tem je hotel nasprotnika postaviti v zmotno prepričanje, da so sile Osi mnogo številčnejše kot pa so bile v resnici;
- za nezaščitene dele sil (preskrbovalni konvoji), ki so zapustili glavna oporišča, je bilo zelo nevarno. Izvidniške sile nasprotnika so jih namreč lahko zelo hitro obvladale;
- minska polja so povzročala poveljstvu taktično neugodne spremembe v načrtih. So pa dobro nadomestila razgiban relief, katerega pač v puščavi ni moč najti;
- napadalne kolone so morale biti čim bolj skupaj. Enote so se lahko ločile le v posameznih nujnih primerih;
- v zračnih napadih na obkoljenega nasprotnika je bilo potrebno zelo natančno določiti tarče bombardiranja, da ne bi izpostavljali nevarnosti lastne sile. Vendar je to v puščavskih pogojih izjemno težko. Nemške letalske sile so večkrat bombardirale lastne sile, katere so napredovale zelo hitro;
- preskrbovalne enote morajo biti v nejasnih okoliščinah pod zaščito. Drugače so lahko žrtve nasprotnikovih izvidniških enot;
- v obrambnih nalogah se je lahko tank tudi vkopal ali bil v kakšnem jarku. S tem je imel dobro zaščito pred nasprotnikovim ognjem in bombami.

7.7. Bitke okoli El Alameina (avgust – začetek novembra 1942)

Rommelju je nevarno manjkalo logistične oskrbe in to se je vsak dan še poslabševalo, ker sile Osi niso mogle zavzeti Malte. Nemško – italijanske konvoje so neprenehoma napadale britanske pomorske in zračne sile. Na cilj je tako prihajalo povprečno le okoli 67 % vsega tja namenjenega tovora. Najbolj varno pristanišče je še bil Tripolis, ki pa je bil oddaljen 2000 kilometrov zahodno od El Alameina.

Kljub vsemu, pa so poleg enot za popolnjevanje že obstoječih sil, po delih prispele še nove enote; italijanska padalska divizija Folgore in motorizirana divizija Pistoia, nemška 164. pehotna divizija, ena padalska brigada ter brigada za protiletalsko delovanje (Marković, Strugar; 1961 : 629).

V soglasju z nemškim vrhovnim poveljstvom, se je italijansko vrhovno poveljstvo odločilo za reorganizacije poveljevanja v Severni Afriki. Zaradi boljšega funkcioniranja preskrbe je bila ustanovljena Delegacija vrhovnega poveljstva, katere šef je bil istočasno tudi načelnik glavnega poveljstva v Libiji. Naloga Delegacije je bila koordinacija vseh del v zvezi z oskrbo in pošiljanjem novih okrepitev. (Marković, Strugar; 1961 : 629).

Prišlo je tudi do reorganizacije v britanskem poveljevanju. Na osebni predlog Churchilla je britanski Vojni kabinet, namesto Auchinleeka, za poveljnika Bližnjega vzhoda postavil generala Alexandra. Za poveljnika britanske 8. armade pa je postavil generala Montgomeryja (Marković, Strugar; 1961 : 627).

Rommel je menil, da bo dolgo čakanje na napad preneslo še manj uspeha, kajti Britanci dobivajo vedno več okrepitev in vojaškega materiala. Tako je zadnje dni avgusta 1942 sklenil, da poskusi z napadom, tokrat proti svojima novima nasprotnikoma, generaloma Alexandru in Montgomeryju. Slednja sta v celoti sprejela Auchinleckov načrt, da je treba braniti položaje pri El Alameinu in okoli grebena Alam El Halfa, 25 kilometrov bolj na jugu. To je bila druga in osrednja bitka pri El Alameinu, vendar ji pravijo tudi bitka pri Alam El Halfi, ker je bil ta greben ključen položaj britanske obrambe. Rommlerov napad je bil neuspešen, zato se je utrdil v obrambnem položaju. Tako sta se obe strani pripravljali za odločilen spopad.

V tem času je Rommel šel na bolniški dopust, nadomeščal pa ga je general Stumme, ki je ohranjal načrt, kakršnega je zapustil Rommel. Rommel se je odločil za statično obrambo.

K temu načrtu so ga prisilili trije razlogi (Home, 1976 : 100):

1. iz motoriziranih divizij je izgubil toliko ljudi, da so imele nemotorizirane divizije skoraj prevladujočo vlogo;
2. britanska premoč v zraku ga je ovirala pri uporabi gibkih oddelkov, tako da si je več obetal od dobro vkopanih postojank;
3. pogonskega goriva je tako zelo zmanjkovalo, da se ni mogel spustiti v prožno obrambno bitko, ker bi pri tem tvegalo, da mu sredi bitke zmanjka goriva.

Rommel je svoje pehotne divizije zavaroval z okoli 500.000 minami. Oklepni diviziji v ozadju pa sta bili med sabo ločeni kakšnih 40 kilometrov. K temu ga je prisilil položaj v zvezi s pomanjkanjem goriva. Kjerkoli bi se zgodil britanski preboj, bi imel Rommel v soseščini nekaj oklepnih vozil, ne da bi za to porabil preveč goriva.

24. oktobra je padel general Stumme. Brez spremstva se je peljal k bojni črti, da bi se prepričal o položaju. Ko so ga začeli obstreljevati, je skočil z vozila in se ga držal ob strani. Nato pa mu je menda odpovedalo srce, tako da je padel z vozila, ne da bi ga bil voznik sploh opazil. Istega dne je Hitler po telefonu poklical Rommla v Avstrijo, če je že zdrav. Rommel je pritrdil in v somraku 25. oktobra je že bil v Afriki. V tem času je bitka trajala že 48 ur.

Britanske oklepne sile so uspešno odbijale protinapade nemško-italijanskih sil. Pehoto sil Osi pa so poskušale razbiti divizije britanskega XXX. korpusa, vendar so slednje pri tem utrpeli velike izgube. Novozelandska 2. pehotna divizija (okrepljena z 9. oklepno in dvema pehotnima brigadama) je izvedla preboj v območju ceste in železnice in s tem omogočila prehod britanskega 10. oklepnega korpusa (1., 7. in 10. britanska oklepna divizija). Avstralska 9. pehotna divizija je napadala iz severne smeri medtem, ko je britanski XIII. korpus nadaljeval z napadi na južnem sektorju (Marković, 1964: 155).

Na območju preboja se je pričelo izčrpavanje, v katerem je nemška protitankovska obramba naredila veliko škode med britanskimi tanki. Proces izčrpavanja je bil bolj ugoden za

Britance, kajti imeli so ogromne okrepitve. Čeprav so v prvem tednu izgubili nekaj sto tankov več kot Nemci, se je njihova premoč do 2. novembra povzpela na 9 : 1 (Home, 1976 : 103).

Ko je uvidel, da se nemško – italijanska oklepna armada ni več sposobna zoperstaviti premočnim britanskim silam in da ji grozi nevarnost popolnega uničenja, se je feldmaršal Rommel odločil za umik do Fuke. Temu je nasprotoval Hitler, ki je zahteval vztrajanje na položajih pri El Alameinu do zmage ali smrti (Strugar, 1964 : 159).

Rommel je čakal 24 ur in tuhtal kaj naj stori. Naposled sta se skupaj z Kesselringom odločila za umik. Čez 24 ur je tudi Hitler odobril umik, vendar so se sile Osi med tem časom že umikale. Rommel je pozneje zatrjeval, da je bila njegova edina napaka ta, da je po prvem Hitlerjevem ukazu umik odložil za 24 ur, kar mu je onemogočilo, da bi rešil svojo nemotorizirano, večji del italijansko pehoto (Home, 1976 : 105).

Umik pa ni postal brezglavi beg samo zato, ker ga je Rommel izpeljal z neverjetno naglico in velikanskimi skoki s položaja na položaj. Kadar koli so britanske sile poskušale narediti lok na levo, da bi nasprotniku presekale pot za umik, je bil njihov obračalni krog premajhen, tako da se je nasprotnik izmaknil iz pasti. Tako se je zgodilo 5. novembra pri Dabi in naslednji dan spet pri Fuki. Potem je pričelo proti večeru močno deževati na ozemlju med višavjem in morskim bregom: Rommel je bil rešen (Home, 1976 : 105).

7.8. Umik na mejo med Libijo in Tunizijo ter boji v Tuniziji (november 1942 – marec 1943)

Med vsem svojim umikanjem v Tunizijo je Rommel tako uspešno izrabljajal pomanjkljivost v taktiki svojih nasprotnikov, da je kar težko verjeti, kako malo vojakov je imel, ko se je bojeval proti mogočni napredujoči britanski 8. armadi. Rommllove divizije so dostikrat imele manj kot po deset tankov in njegova celotna bojna moč je znašala 7500 mož (5000 Nemcev in 2500 Italijanov) proti najmanj dvajsetkrat tolikšnemu številu nasprotnika.

Po Liddell Hartu so bile glavne pomanjkljivosti britanske 8. armade naslednje (Home, 1976 : 105, 106):

- preozki premiki;

- prevelika previdnost;
- preslab občutek za čas;
- izogibanje napredovanju ponoči, če se je le dalo.

Na vsaki stopnji umika, ob vsakem skoku nazaj se je Rommel zadrževal ravno dovolj dolgo, da so Britanci pričeli zbirati veliko silo za naskok na njegov položaj, potem pa se jim je vnovič izmaknil. Dne 26. novembra je dosegel kraj Mersa Brega, kjer ga je nekoliko okrepila italijanska pehota. Britanci so potrebovali dva tedna, da so pripravili svoj napad, ki je bil določen za 14. decembra. Rommel pa se je v noči 12. decembra umaknil v Buerat, 440 kilometrov proti zahodu. Britanci so zopet počasi prišli za njimi, priprave za njihov napad pa so tokrat trajale kar mesec dni (Home, 1976 : 106).

Zemljevid 4: Ofenziva britanske 8. armade od El Alameina do Tunizije



Vir: prirejeno po Marjanović (1969: 116).

Dne 8. novembra je Rommel izvedel, da so se Britanci in Američani izkrcali v severozahodni Afriki. Postalo mu je jasno, da bo vojne v Afriki slej ko prej konec. Neuspeh zavezniške ofenzive v decembru je pomenil, da je le odložen trenutek, ko bo Rommlova vojska obtičala v pasti stisnjena med sovražnika, ki jo je sedaj ogrožal tako z vzhoda kot tudi z zahoda. S tem pa sta tudi Hitler in Mussolini dobila čas, da sta poslala v Tunizijo okrepitve. To je bila nova oklepna armada pod poveljstvom generala von Arnima (Home, 1976 : 107).

Z italijanske strani je 22. januarja 1943 Rommel le dobil dovoljenje, da je lahko premaknil svoje čete na t.i. Marethsko črto, malo vzhodno od Gabesa. Tu je Rommel preživel svojih zadnjih šest tednov v Afriki, med katerimi se je tudi pognal v zadnjo krčevito ofenzivno akcijo. Te dni pa so mu še najbolj skazila stalna nesoglasja z nadrejenimi in dva odločilna poraza, vsak na enem koncu zavezniških klešč, ki so se zapirale okoli njega.

Med tem časom, od 23. do 26. januarja, so britanske in francoske sile zasedle Tripolis. Zaradi otežene oskrbe (najbližja baza – Bengazi – je bila oddaljena okoli 1000 km) se je britansko poveljstvo in glavnina britanske 8. armade zadržala v območju Tripolisa. V pregon se je spustila samo 7. oklepna divizija in francoska kolona Leclerc, ki sta 4. februarja prišli na mejo s Tunizijo (Strugar, 1964 : 164).

Kot poveljnik je bil Rommel dejansko odstavljen že 26. januarja, ko je dobil od italijanskega vrhovnega poveljstva sporočilo, kjer je bilo rečeno, da bo zaradi slabega zdravja odpoklican s svojega položaja takoj, ko se sam odloči za to. V začetku februarja je že prišel italijanski general Messe, ki mu je bil določen za naslednika. Vendar se Rommel ni čutil zmožnega, da bi zapustil »svoje Afričane«. Videl pa je tudi priložnost za zadnji poskus, da sovražniku spet iztrga pobudo, preden se krili zavezniških sil stisneta nad njim in nad von Arnimovo vojsko na severu (Home, 1976 : 109).

Rommel je poskusil izkoristiti dejstvo, da se je Montgomery tako natančno pripravljal za napad na Marethsko črto, se obrniti proti zavezniškim silam, ki so napredovale iz Alžirije na vzhod v Tunizijo, jih razbiti v obmejnem gorovju in se potem vrniti v obrežno ravnino, da se spoprime z Montgomeryjem. Rommlu je namreč grozilo, da se anglo – ameriške sile spustijo z gorskih prelazov in začno ogrožati njegov desni bok, če se bo še naprej umikal proti Tunisu. Rommel je mislil udariti čez te prelaze in napredovati tako daleč v severozahodni smeri, da bi vnesel zmedo v sovražnikovo zaledje (Home, 1976 : 110).

Uspeh njegovega načrta je bil odvisen od najtesnejšega sodelovanja med njegovimi enotami, ki bi napadle prelaze z juga, in von Arnimovimi, ki bi naj prišle s severa. Von Arnim se je takemu načrtu upiral in Kesselring je moral naposled izdelati kompromisen načrt, pri katerem je pravzaprav šlo za dve ločeni operaciji z dosti manj daljnosežnimi nameni.

Boji pri Kasserinu so se začeli 14. februarja 1943. Sile Osi so udarile na prednje postojanke zaveznikov in dosegle takojšen uspeh. Vnesle so zmedo med neizkušene ameriške enote in jim zadale hude izgube. Rommel je želel to zmago kar najbolje izkoristiti in takoj udariti naprej, da zavzame Tebesso in prisili zaveznike k razmišljanju glede umika nazaj v Alžirijo (Home, 1976 : 110).

Na Rommlovo žalost pa je bil to le kratek trenutek upanja. Von Arnim še vedno ni hotel sodelovati. Rommel se je zato obrnil na Rim oz. Mussolinija, da mu dovoli izpeljati njegov daljnosežnejši načrt. Od tam so mu res dali nekakšno vrhovno poveljstvo, vendar samo za to operacijo, z njo pa ni mogel uresničiti svojega začetnega namena, da bi odločilno udaril v zavezniško zaledje.

Dne 19. februarja je spet napadel, von Arnim pa ga ni podprl, bodisi zaradi nesporazuma ali v namernem zaviranju. Rommel je sicer naslednji dan zavzel prelaz Kasserine, potem pa je njegov napad obtičal in 22. februarja sta s Kesselringom prišla do spoznanja, da so zavezniške okrepitve premočne. Vrnil se je najprej v Gafso in potem spet na Marethsko črto, britanski 8. armadi nasproti (Home, 1976 : 111).

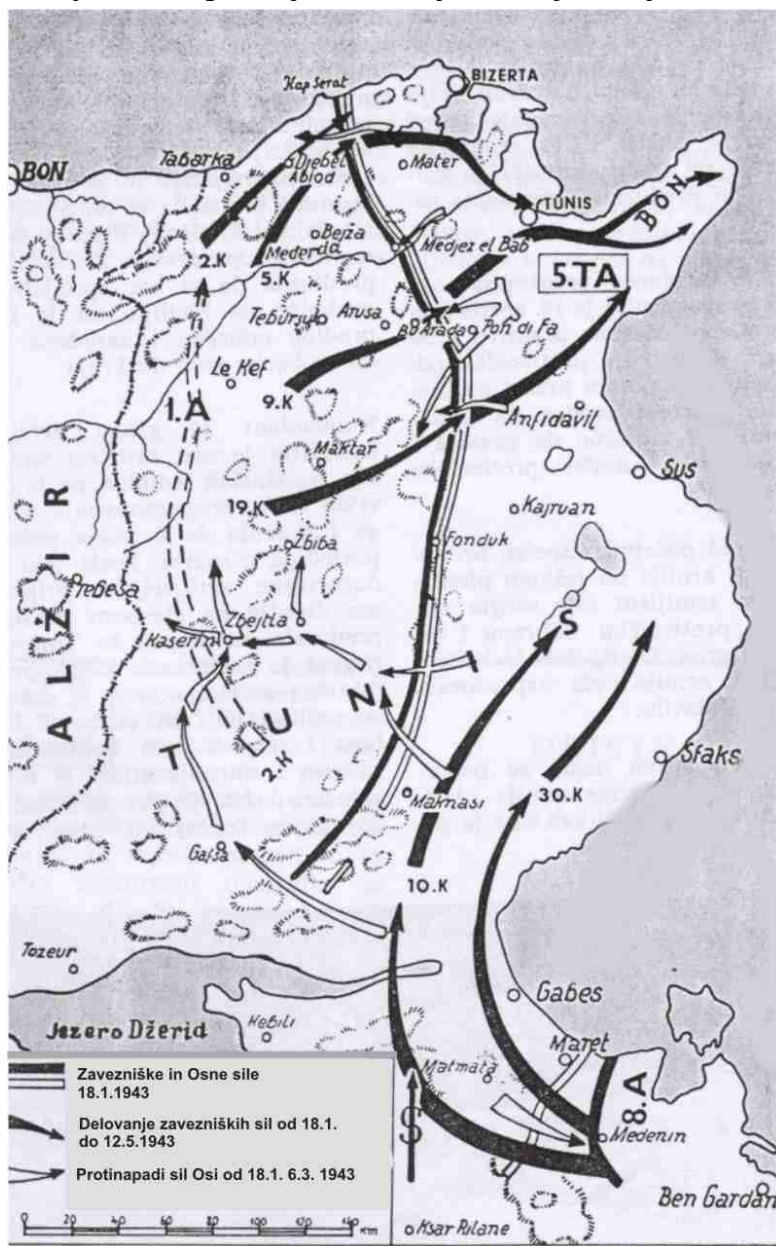
Ironija usode je hotela, da je bil dan po svojem umiku postavljen za vrhovnega poveljnika nove formacije, ki se je imenovala Afriška armadna skupina in naj bi zajela vse tamkajšnje sile Osi, tako njegove kot von Arnimove. Rommlu je bilo vsega dosti in je imenovanje odklonil. Ne glede na njegovo odklonitev so imenovanje razglasili in Rommel ga je moral sprejeti. To imenovanje Rommla je bilo pravzaprav zelo nenavadno, kajti že Kesselring je opazil, da je Rommel fizično in psihično zelo izčrpan. Kljub vsemu, pa je bil on edini, ki je lahko združil vse oklepne enote sil Osi v eno ofenzivno celoto, katere najboljši del je predstavljal Afriški korpus (Macksey, 1986 : 162).

Drugi del njegovega dvojnega napada je bil naperjen proti Montgomeryju pri Medeninu na Marethski črti. Bilo pa je že prepozno. 6. marca, ko je Rommel res napadel, so imeli Britanci

tam štirikrat tolikšne sile in postojanka je bila močno branjena. Na Rommlov ogenj so Britanci takoj odgovorili z močnejšim in napad je bil še prvi večer ustavljen (Home, 1976 : 112).

Tri dni po boju pri Medeninu je izročil poveljstvo generalu von Arnimu, sam pa je odletel k Hitlerju, da bi mu dopovedal, kako brezupen je položaj sil Osi v Afriki. Pri Hitlerju se je Rommel zavzemal za popolni umik iz Afrike, dokler je še čas. Hitler je vztrajal, da je Afriko treba držati. Rommla je poslal na bolniški dopust in zavrnil njegovo prošnjo, da bi ga vrnil v Afriko. Vendar je dvomljivo, ali si je Rommel tega tedaj zares še želel (Home, 1976 : 113).

Zemljevid 5: Operacije v Tuniziji od 18. januarja do 12. maja 1943



Vir: prirejeno po Marjanović (1969: 122).

Glavne značilnosti tega obdobja (www.desert warfare):

- z zavezniško prevlado v zraku, je bilo nemško popolnjevanje z množičnimi oboroženimi enotami obsojeno na neuspeh;
- še enkrat več se je v bojih v Tuniziji pokazala pomembnost hitrih akcij;
- želja po kratki oskrbovalni poti med Sicilijo in Tunisom se ni uresničila. Zavezniško letalstvo se je skoncentriralo na to območje, zato se je oskrbovalna situacija pričela zelo slabšati. Če je bila oskrba v začetku leta 1943 še vsaj malo vzpostavljena, je bila od konca marca skoraj popolnoma prekinjena.

7.9. Zadnji boji v Tuniziji (april – maj 1943)

Z Rommlovim odhodom povezanost nemških enot z italijansko 1. armado ni bila več dobra. General Bayerlein, ki je bil častnik za zveze pri Messeju (poveljniku 1. italijanske armade) je takoj prevzel neposredni nadzor nad vsemi nemškimi enotami v 1. armadi. Italijane je prisiljeval, da se prilagodijo nemškim željam, pa če jim je prav ali ne (Macksey, 1986 : 166).

Nemci sprva niso ravno cenili ameriških enot, a se je tudi to postopoma spremenilo. V nekaj spopadih se je izkazala ameriška artilerija za superiorno, kajti njihove prebojne topovske granate so uničevale nemške tanke kot za šalo.

Silam Osi je največ preglavic (kot že tolikokrat do tedaj) delalo pomanjkanje oskrbe, predvsem z gorivom in strelivom. Položaj za italijansko 1. armado in nemško 5. oklepno armado pa se je samo še slabšal.

28. aprila se je kljub Kesselringovemu protestu von Arnim odločil za napad na Diebel Bou Aoukaz. Vse sile so se skoncentrirale v dolini Medierda, zraven je bil tudi večji del Afriškega korpusa z oklepnimi silami. Von Arnim je vse sile dal pod poveljstvo polkovnika Ūrkensa iz 8. oklepnega polka (slavne enote, ki se je v Afriki prvič bojevala že v operaciji »Bojna sekira«).

Sestava enot Ūrkensove bojne skupine je imela v sebi kar nekaj simboličnega, saj je predstavljala udarne dele Afriškega korpusa. V njej so bile enote (Macksey, 1986 : 181):

- 5. oklepne polka (prej v sestavi 5. lahke divizije, ki so jo nato preoblikovali v 21. oklepno divizijo);
- 7. oklepne polka (bil v sestavi 10. oklepne divizije);
- 8. oklepne polka (bil v sestavi 15. oklepne divizije);
- četa 501. oklepne bataljona (novoprispeli tanki »tiger«);
- 3 protitankovske baterije (dve sta imeli 88 mm topove);
- nekaj italijanskih tankov in topov.

Izčrpljujoč boj se je odvijal vse do 30. aprila, ko so se britanske sile umaknile iz Diebela.

Tukaj je Afriški korpus opravil svojo zadnjo akcijo. Z boji bi še bil nadaljeval, vendar pa so tanki ostali brez goriva (69 tankov je ostalo še nepoškodovanih).

6. maja je general Alexander ob podpori zračnega in artilerijskega ognja pričel napredovati proti Tunisu. 24 ur kasneje so bile sile Osi v Afriki dokončno premagane (Macksey. 1986 : 181).

Bizerto so zavzeli Američani, Tunis pa Britanci. Tu in tam so se veterani Afriškega korpusa (posadke topov in tankov) borili do zadnjega. Največ pa se jih je vdalo na značilen nemški način, ki je pri zaveznikih vzbujal spoštovanje. Vojaki in njihovi oficirji so namreč v ujetništvo odhajali z marširanjem in v urejeni formaciji (Macksey, 1986 : 181, 182).

Dne 13. maja 1943 so se vdale tako rekoč celotne sile Osi v Afriki, skoraj 200.000 mož. Tri dni pred tem končnim polomom je Hitler poklical Rommla v Berlin in mu priznal, da bi ga bil moral poslušati.

Nemška armada v Afriki je zadržala svojo bojevitost vse do svojega bridkega konca. Zaradi pomanjkanja opreme pa je morala vse delati z veliko improvizacije.

Poglavitne značilnosti v tej zadnji fazi bojevanja v Afriki (www.desertwarfare.com):

- čim manjše je področje obrambnih sil, tem večjo koncentracijo napadov lahko vrši napadalec;

- superiornost letalskih sil lahko popolnoma paralizira kakršno koli premikanje;
- Nemci so velikokrat izvedli napade v jasnih nočeh, medtem ko je Montgomery za začetek ofenziv največkrat izbral jutro;
- stran, ki je podrejena glede letalskih sil, lahko vse premike enot in oskrbe izvaja izključno ponoči. V nasprotnem primeru lahko utрпи ogromne izgube.

III. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Med prihodom Afriškega korpusa na Severnoafriško bojišče v februarju in marcu 1941 ter njegovim dokončnim porazom marca 1943, bi lahko bitke razdelili v štiri jasno ločena obdobja; napredovanje, umik, napredovanje, umik.

V prvi fazi je imel Rommel premoč od marca 1941 do novembra istega leta. Britance je potisnil nazaj s položajev, od koder so ogrožali Tripolitanijo, in napredoval prav do egiptovske meje.

V novembru leta 1941 se je začela druga faza s taktičnim porazom v bitki imenovani Križar in pričel se je tudi Rommlov prvi umik. Na koncu je bil dejansko spet tam, kjer je začel.

Tretja faza je sledila drugi, še preden se je ta končala. V januarju 1942 se je Rommel bliskovito obrnil in spremenil umik v protinapad. V maju je prišel do Gazale, junija je zasedel Tobruk, v mesecu juliju pa je že bil v Egiptu pred utrdбами pri El Alameinu. Tukaj se je naposled moral ustaviti v prvi od obeh znamenitih bitk. Nato so spopadi pojenjali saj sta obe strani lovili sapo in si nabirali novih moči.

V oktobru leta 1942 se je z drugo bitko pri El Alameinu začela četrta faza. Rommel je zapustil svoje obrambne položaje in se je bil prisiljen nenehno umikati, dokler marca naslednjega leta ni prišel v Tunizijo. Umik je bil daljši od 2800 kilometrov.

V dveh letih bojev v Afriki je torej moral Rommel dvakrat prečkati okoli 2600 kilometrov puščavskega peska proti vzhodu do meje Egipta, dvakrat pa se je moral umikati po isti poti nazaj proti zahodu. V prvem primeru je imel britanske vojake pred seboj, v drugem za hrbtom.

Vsaka od obeh armad je izmenično »drvela« naprej, dokler ni prišel nasprotnikov trenutek in je bila potem prisiljena prav tako naglo bežati, da se je izmaknila uničenju. Vzrok za to je tičal predvsem v preskrbi, podobni traku elastike. Sorazmerno varno se je dala raztegniti na 500 do 700 kilometrov od obeh baz; Tripolisa na eni strani in Alexandrije na drugi. Ker pa sta bili bazi več kot 2500 kilometrov oddaljeni druga od druge, bi bilo potrebno najprej postaviti vmesna oporišča, preden bi še bolj napeli elastiko, sicer se je bilo bati, da bo počila. Obe strani sta se zato tudi ukvarjali z vprašanjem, kako povečati prožnost preskrbovalne mreže. To je bilo mogoče samo z nakopičenjem zalog v glavnem oporišču, potem pa korak za korakom

postavljati manjše baze vedno bliže nasprotniku. Zaradi ločenosti obeh nasprotnih strani od domovine z morjem, so postale pomorske zveze sila pomembne.

Vzrok za toliko Rommlovih uspešnih napadov ni bil v tem, da bi vsebovali kako nepričakovano prvino za začetek napada, temveč v tem, da jih je bilo sicer mogoče napovedati, vendar pa so bili v svojih začetnih in zgodnjih fazah izpeljani s takšno neverjetno drznostjo in naglico, da ni bilo več mogoče predvideti njihovega nadaljnjega poteka. Tedaj pa je prišla do veljave Rommlova nadarjenost za trenutne improvizacije in iznajdljivost.

Vojskovanje za Rommla ni bilo vrsta posamičnih, omejenih napadov, temveč neprekinjena operacija. To je bil dinamičen in nepredvidljiv proces, ki ga je bilo mogoče obvladovati samo tedaj, če se ni bilo treba ustaviti. Rommel je verjel, da tudi v defenzivi ne sme primanjkovati napadalnih akcij.

Rommlove kvalitete so bile nesporne. Način bojevanja, ki ga je prenesel na afriško bojišče, je bil poln hitrih odločitev in rešitev, kar je bilo popolno nasprotje klasičnemu načinu bojevanja nasprotnika in italijanskih zaveznikov, za katere so bile značilne temeljite, a počasne odločitve in izvršitve operacij.

Afriški korpus je primer, kako lahko neka bojno relativno manjša moč, če je dobro vodena, zmaga proti številčnejšemu in tudi večinoma bolje opremljenemu nasprotniku. To so Britanci dobro vedeli in tudi kmalu spregledali, da lahko takšnega nasprotnika premagajo samo z veliko številčno premočjo v vojaki in v opremi.

S tem lahko potrdim glavno hipotezo:

- Uspehov nemškega Afriškega korpusa med 2. svetovno vojno v Severni Afriki ne gre pripisovati zgolj dobri vojaški tehnologiji, ampak predvsem njegovemu superiornemu vodstvu.

Že tako slabo sodelovanje in koordiniranje med italijanskim in nemškim vrhovnim poveljstvom se je odražalo tudi pri delu nemških in italijanskih transportnih enot. Po prevladi zavezniških sil tako v zraku kot tudi na Sredozemskem morju, je bil transport do Afriškega

korpusa še dodatno prizadet. Količine tovorov so se nenehno zmanjševale, kar se je neposredno odražalo tudi na bojni sposobnosti enot.

Ob izteku leta 1942 so bile logistične težave italijansko nemških sil v Afriki že zelo velike. Mesečne potrebe po količinah vojaškega materiala so znašale med 17.000 in 23.000 tonami, odvisno od intenzitete vojaških spopadov. Od tega je okoli 70% vseh količin predstavljalo gorivo, katerega dnevna poraba se je gibala med 152 in 400 tonami. Ob tem je bila ocenjena zmogljivost oskrbovalnega sistema za afriško bojišče 5.871 ton mesečno. Na osnovi tega je povsem jasno razvidno, da količinsko zadostno oskrbovanje afriškega bojišča ni možno (Prebilič, 2004: 296).

Največji primanjkljaj pri enotah na bojišču je bil izpad oskrbovanja z gorivom. Celotni mesec december 1942, so bili poveljniki prisiljeni v izjemno varčevanje z gorivom in racionalizacijo vojaških operacij, kar je komaj omogočalo umik enot s položajev na črti Marada – Marsa El Brega. Izvedba protinapadov na velikokrat slabo ali celo nebranjene položaje nasprotnika pri umiku ni bila mogoča, ker za to ni bilo zadostnih količin bencina.

Največji težavi pri zagotavljanju zadostnih količin vojaškega materiala sta bili predvsem v:

- zelo neučinkovitem transportu preko Sredozemskega morja, kjer so izgube zaradi uničenja ladij na morju ali v pristaniščih dosegale 5.883 ton goriva, 262 ton streliva, 447 ton hrane in 321 ton ostalega vojaškega materiala mesečno – dnevno so nemške in italijanske enote izgubile prav toliko, kolikor so znašale njihove dnevne potrebe;
- pomanjkanju vozil na afriškem bojišču za transport iz pristanišč in skladišč do enot na bojišču in izjemno gibljivi frontni črti, ki ji niso sledili transportni konvoji. Oddaljenost številnih skladišč (večina jih je bila v Tuniziji) vojaškega materiala pa je znašala po 1.000 kilometrov od same frontne črte (Prebilič, 2004: 296).

Za zagotovitev primerne oskrbe in s tem bojno pripravljenost enot na bojišču, bi bilo potrebno vzpostaviti transport z okoli 20.000 ton vojaškega materiala mesečno (Prebilič, 2004: 297).

Vendar omenjena priporočila poveljnikov na afriškem bojišču niso bila realizirana. Z letom 1943 so se razmere za vojaške enote centralnih sil še dodatno poslabšale. Tovrstnim izzivom

se je prilagodila tudi taktika oziroma strategija bojevanja nemških enot v Afriki, saj je postal pomen transportnih linij odločilnega pomena. Obe strani sta se odločili za nov način bojevanja. Nemci so okrepili padalske enote, katerih naloga je bilo zaledno uničevanje transportnih linij. Zavezniki pa so podpirali partizansko gibanje v Tuniziji, katerih cilj je bilo prav tako zmanjšati obseg nemških transportov.

Ko je Montgomery 23. januarja 1943 zasedel Tripolis, so Britanci dobili dodatno in ugodnejšo logistično bazo. Na zahodu pa so ZDA pred začetkom izvajanja večjih vojaških operacij najprej zgradile 900 kilometrov dolgo železniško povezavo med Casablancu in Tunisom.

Transportne zmožnosti te proge so se nenehno povečevale in dosegle 3.000 ton dnevno prepeljanega vojaškega materiala in vojakov. Prav ta povezava je tudi omogočila transport II. ameriškega korpusa na bojišče v severni Tuniziji (Eisenhower, 1948: 186).

Rommel je sicer februarja 1943 uspel utrditi nemške položaje v Gabesu (do tja je tudi segala še zadnja nemška železniška povezava), vendar pa pritiska združenih britansko – ameriških enot niso bili sposobni dolgo zadržati.

Na tem mestu bi tako potrdil tudi drugo zastavljeno posebno hipotezo:

- premajhno popolnjevanje sil Osi na bojišču, tako v tehničnem smislu kot moštvu, je vzrok za poraze nemške vojske v Severni Afriki.

Rommelovi uspehi v prvih mesecih leta 1941, ter v letu 1942, so tako pri Nemcih kot zaveznikih, naredili iz njega živo legendo. Afriški korpus pa je bil poznan kot nepremagljiva sila. Na eni strani so Britanci in njihovi zavezniki s tem iskali opravičilo za svoje neuspehe, na drugi strani pa je to pri Nemcih še bolj utrdilo vero v nepremagljivost njihove vojske.

Nedvomno pa je Nemški afriški korpus (vse odkar se je pojavil na vročih puščavskih afriških tleh), čeprav številčno mnogo slabši od italijanske armade v Tripolitaniji, nosil vso breme bojevanj sil Osi v Severni Afriki. Že od vsega začetka je bil glavna moč vsake izvedene akcije. Če ga ni bilo na vidiku, so britanski vojaki zastali v dvomih, ko pa se je pojavil, so lahko pričakovali težke boje.

IV. VIRI

Knjige:

- Aberger, Heinz Dietrich (1995): Die 5. (lei.) / 21. Panzer Divizion in Nordafrika 1941 – 1943, Preussischer Militär Verlag, Reutlingen.
- Anderson Duncan (1994): Military Elites, Bison Books, London.
- Baum Walter, Weichold Eberhard (1973): Der Krieg der »Achsenmächte« im Mittelmeer-Raum, Musterschmidt Verlag, Göttingen.
- Böing Günther (1981): Svetovna zgodovina (od začetka do danes); druga dopolnjena izdaja; Janez Gradišnik (prev.). Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Buell B. Thomas (2002): The Second World War (Europe and the Mediterranean). Department of History, United States Military Academy, West Point, New York.
- Butler James (1966): History of the Second World War; (The Mediterranean and Middle East). Volume IV; The Destruction of the Axis Forces in Africa. Her Majesty's Stationery Office, London.
- Carruthers Bob (2000): German Tanks at War, Cromwell Productions, London.
- Chandler G. David (1998): Great Battles of the British Army, Colour Library Direct, Godalming, Surrey.
- Čuček Janez, Mikeln Miloš, Jerin Zoran (1981): Stoletje svetovnih vojn, Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Douglas Home Charles (1976): Rommel, založba Borec, Ljubljana.
- Druga svetovna vojna (1981): Vilfan Jože (ur.); prva knjiga. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Druga svetovna vojna (1981): Vilfan Jože (ur.); druga knjiga. Mladinska knjiga, Ljubljana.

- Eisenhower D. D. (1948): *Kreuzung in Europa*, Bermann – Fischer Verlag, Amsterdam.
- Knopp Guido (1998): *Hitlers Krieger*, Bertelsmann Verlag, Munchen.
- Macksey Kenneth (1986): *Rommelov Afrički korpus*, ALFA, Zagreb.
- Macksey Kenneth (2002): *Military Errors of World War Two*; reprinted from 1987. Cassell Military Paperbacks, London.
- Marjanović Jovan, Brajović Petar idr (1969): *Drugi svetski rat (1939 – 1945)*; prva knjiga. Založba Mladost, Beograd.
- Marjanović Jovan, Brajović Petar idr (1969): *Drugi svetski rat (1939 – 1945)*; druga knjiga. Založba Mladost, Beograd.
- Marković Milutin (1957): *Drugi svetski rat (pregled ratnih operacija)*; I. knjiga (Događaji od početka rata do juna 1941). Vojnoistorijski institut, Beograd.
- Marković Milutin, Strugar Vlado (1961): *Drugi svetski rat (pregled ratnih operacija)*; II. knjiga (Nastavak i kraj ekspanzije sila Trojnog pakta). Vojnoistorijski institut, Beograd.
- Marković Milutin, Strugar Vlado (1964): *Drugi svetski rat (pregled ratnih operacija)*; III. knjiga (Događaji od novembra 1942 do decembra 1943). Vojnoistorijski institut, Beograd.
- Middeldorf Eike (1962): *Taktika rodova i službi* (prev. Perišić Đ. Milisav), Vojnoizdavački zavod JNA, Beograd.
- Mikeln Miloš (1981): *Pekel 1941*, Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Perat Janko (1980): *Odločitev v puščavi*, Založba Lipa, Koper.
- Piekalkiewicz Janusz (1999): *Der Wüstenkrieg in Afrika 1940 – 1943*, Weltbild Verlag, Augsburg.

- Piekalkiewicz Janusz (1996): Druga svetovna vojna, DZS, Ljubljana.
- Prebilič Vladimir (2004): Logistika oboroženih sil Nemčije v času II. svetovne vojne; Doktorska disertacija. FDV, Ljubljana.
- Swinson Arthur (1975): Puščavski diverzanti, Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Trenc – Frelj Irena (1998): Kronika 20. stoletja (1940 – 1949), založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Wenborn Neil (1993): Kronika XX. stoletja, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Zentner Christian (1986): Der Zweite Weltkrieg, Unipart Verlag, Stuttgart.

Enciklopedije in priročniki:

- Dictionary of Military Terms (1992): Second Edition. Global Engineering Documents, USA.
- Enciklopedija druge svetovne vojne 1939 – 1945 (1982): Založba BOREC, Ljubljana.
- International Military and Defence Encyclopedia (1993): Volume 3, Brassey's (US) Inc., USA.
- International Military and Defence Encyclopedia (1993): Volume 4 (M – O), Brassey's (US) Inc., USA.
- NATO Logistics Handbook (1997): Senior NATO Logisticians' Conference, NATO Headquarters Brussels.
- Vojna enciklopedija 4 (Jakac – Lafet) (1972): Drugo izdanje. Redakcija vojne Enciklopedije, Beograd.
- Vojna enciklopedija 5 (Lafos – Naukrat) (1973): Drugo izdanje. Redakcija vojne Enciklopedije, Beograd.

- Vojna enciklopedija 6 (Nauloh – Podvodni) (1973): Drugo izdanje. Redakcija vojne Enciklopedije, Beograd.
- Vojni leksikon (1981): Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Vojni rečnik (1985): Vojnoizdavački zavod, Beograd.

Spletne strani:

- Afrika Korps
http://www.dropbears.com/b/broughsbooks/history/articles/afrika_korps_history.htm
(5. 4. 2004)
- Alfred Toppe, Gen. Maj. (1999 – Reprinted Version): Desert Warfare (German Experience in World War II).
<http://www.xenophongi.org/milhist/modern/deswar2.htm> (5. 4. 2004)
- Crilly Matthew (Intranet Developer, IWM): El Alamein Train Station: Logistics.
<http://www.iwm.org.uk/upload/package/21/creteegypt/standegypt11.htm> (21. 6. 2004)
- Key to oil
<http://2ndww.tripod.com/Africa/key.html> (5. 4. 2004)
- Lancaster Joe (Acquisitions Officer, IWM): El Alamein, German Memorial: Conditions for Soldiers in the Western Desert.
<http://www.iwm.org.uk/upload/package/21/creteegypt/standegypt06.htm> (21. 6. 2004)
- Supplying North Africa
<http://militaryhistory.about.com/gi/dynamic/offsite.htm> (5. 4. 2004)
- The Tanks of Africa; The Importance of Africa; Supply in Africa; Rommel's Rules of Desert Warfare; Rommel's Rules of Command.
http://www.geocities.com/kkh_khan/MobileWar.html (7. 3. 2004)
- Wolstenholme Lee (Interactor, IWM): Sidi Abd el Rahman: Rommel
<http://www.iwm.org.uk/upload/package/21/creteegypt/standegypt19.htm> (21. 6. 2004)